

erdélyi riport

H E T I H Í R M A G A Z I N
XIV. ÉVF. 4. (555.) SZÁM – 2015. JANUÁR 30.

Hiteles megoldásokat
keresnek | GAZDASÁG

Hrabali mesék, fehérben,
barnában | THALIA

Az európai iszlám
arcai | HÁTTÉR

Tasnádi-Sáhy Péter riportja

Gyanta: iskola a szórványban

CSÍKSZEREDA
ÖNKORMÁNYZATI
SZÍNHÁZA

530102 Csíkszereda, Temesvári sugárút 6. sz.
+40-266-310670, titkarsag@csikijatekszin.ro

A CSÍKI JÁTEKSZÍN FEBRUÁRI JÁTÉKRENDJE

Huszka Jenő – Szilágyi László: **MÁRIA FŐHADNAGY (operett)**

1. vasárnap	19.00	Kurkó Gyárfás bérlet, Csíkszentdomokos
6. péntek	19.00	Hamlet bérlet
15. vasárnap	19.00	Liliomfi bérlet

Makszim Gorkij: **ÉJJELI MENEDÉKHELY (színmű)**

27. péntek	19.00	bemutató előadás, Bánk bán bérlet
------------	-------	-----------------------------------

VENDÉGEK

Eugène Labiche: **A LOURCINE UTCAI GYILKOSSÁG (Városi Színház, Kézdivásárhely)**

4. szerda	19.00	
-----------	-------	--

Václav Čtvrtek – Kárpáti Péter: **RUMCÁJSZ, A RABLÓ (a gyergyószentmiklósi Figura Stúdió Színház mesejátéka)**

9. hétfő	11.00	Csipike bérlet
10. kedd	10.30	Pinocchio bérlet
10. kedd	12.30	Nagy Imre (zöld színű) bérlet
11. szerda	10.30	Móka bérlet
11. szerda	12.30	Nagy Imre (sárga színű) bérlet
12. csütörtök	12.30	Micimackó bérlet
12. csütörtök	14.30	Nyilas Misi bérlet
13. péntek	11.00	Hamupipőke bérlet
13. péntek	12.30	Kis herceg bérlet
18. szerda	12.00	Cekapec bérlet, Csíkszentdomokos
19. csütörtök	11.30	Babszem Jankó bérlet, Csíkkarcfalva
19. csütörtök	13.30	Babszem Jankó bérlet, Csíkkarcfalva

Színházunk jegypénztára munkanapokon 10–13 valamint 17–19 óra között tart nyitva, és előadások előtt egy órával. Foglалásra lehetőség van a +40-266-314472 telefonszámon. A foglalás előadás előtt félórával érvényét veszíti, ezért kérjük nézőinket, hogy a lefoglalt jegyeket legkésőbb kezdés előtt 30 perccel szíveskedjenek megvásárolni. Felnőtteknek szánt előadásainkat hét éven aluli gyerekek nem látogathatják! Fenntartjuk a műsorváltoztatás jogát!

www.csikijatekszin.ro

tartalom

4–6 A hét hírei

Szűcs László: Kortársunk,
a terror

INTERJÚ

7–9 Cseke Péter Tamás:
Hiteles megoldásokat
keresnek. Cseke Attila
képviselő és Diósi László
bankár a frankhitelek
helyzetéről

IN MEMORIAM

10 Szilágyi Aladár: Thalia
atlétája. Kötő József
emlékére

RIPORT

11–13 Tasnádi-Sáhy Péter:
Gyanta: iskola a szórványban

HÁTTÉR

14–15 Ady András:
Svédország – saját minta,
vagy az európai trendek?

16–18 Parászka Boróka:
Az európai iszlám arcai

HISTÓRIA

19–21 Szilágyi Aladár:
Gézának nem volt jó
a „sajtója” – Fodor István,
a Magyar Nemzeti Múzeum
címzetes főigazgatója

INTERJÚ

22–23 Kustán Magyar
Attila: Kolozsvár, az ifjúsági
főváros – Borzasi Sarolta,
a Share Föderáció magyar
alelnöke

THALIA

24 Simon Judit: Hrabali
mesék fehérben, barnában
25 Simon Judit: Elektra
a táncszínházban

TÉKA

26 Parászka Boróka:
Nézésgyakorlatok

CÍMLAPFOTÓ: TASNÁDI-SÁHY PÉTER

ERDÉLYI RIPIORT –
KÖZÉLETI ÉS KULTURÁLIS HETILAP
XIV. ÉVF. 4. (555.) SZÁM

FŐSZERKESZTŐ: SZÜCS LÁSZLÓ

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: MARKÓ BÉLA
(ELNÖK), TIBORI SZABÓ ZOLTÁN,
GÁLFALVI ZSOLT, VISKY ANDRÁS,
JAKOBOVITS MIKLÓS (1936-2012)

ALAPÍTÓ FŐSZERKESZTŐ: STANIK ISTVÁN

KINDE ANNAMÁRIA (1956-2014)

MUNKATÁRSAK: CSEKE PÉTER TAMÁS,
KUSTÁN MAGYARI ATTILA,
PARÁSZKA BORÓKA, SIMON JUDIT,
SZILÁGYI ALADÁR, TASNÁDI-SÁHY PÉTER,
BORSI BALÁZS

MŰSZAKI SZERKESZTŐK:

BÁLINT ALÍZ, BENKŐ J. ZOLTÁN
SZERKESZTŐSÉGI TITKÁR: FODOR JUDIT
ÁLLANDÓ SZERZŐK: GÁL MÁRIA,
KÖRÖSSI P. JÓZSEF, SIKE LAJOS, SZÉKEDI
FERENC, SZÉKELY ERVIN, ZSEHRÁNSZKY
ISTVÁN, VARGA MELINDA, TAMÁS PÁL
DESIGN: MIHÁLY LÁSZLÓ

A KÓS KÁROLY AKADÉMIA ALAPÍTVÁNY
MEGBÍZÁSÁBÓL KIADJA

A RIPIORT KIADÓ KFT., NAGYVÁRAD.

FELELŐS KIADÓ: SIMON JUDIT

ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ: BÉRES ATTILA
ADMINISZTRÁCIÓ: POZMAN ERIKA,
DUNSOARA BRIGITTA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

410161 NAGYVÁRAD (ORADEA),

MAGNOLIEI U. 29.

TELEFON/FAX: +40/259/419-924

E-MAIL: RIPIORTKIADO@GMAIL.COM

ELŐFIZETÉSI DÍJSZABÁSAINK: 3 HÓNAPRA
30 LEJ, 6 HÓNAPRA 50 LEJ, EGY ÉVRE 90 LEJ.
MAGYARORSZÁGI ELŐFIZETÉSI DÍJAK:
3 HÓNAPRA 5.000 FORINT, 6 HÓNAPRA
8.500 FORINT, EGY ÉVRE 15.000 FORINT.

BANKSZÁMLASZÁM:

RON: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO57 BTRL 0050 1202 5360 21XX;

HUF: BANCA TRANSILVANIA ORADEA

RO30 BTRL 0051 2202 5360 21XX –

SWIFT: BTRLRO22.

KÉSZÜLT A NAGYVÁRADI

EUROPRINT NYOMDÁBAN.

FELELŐS VEZETŐ: DERZSI ÁKOS

ISSN 1583-3402

röviden

■ **Őrizetbe vették Cristian David** volt belügyminisztert. A DNA szerint miniszterként megígérte egy magán-személynek, hogy közbenjár telekommunikációs ügyében a Buzău megyei prefektusnál. Az ügyészek szerint a miniszter 500 ezer eurót kapott cserébe, amelyet a belügyminisztérium épületében vett át. Mivel az állítólagos bűncselekményt miniszteri mandátuma idején követte el, a bűnvádi eljárás beindításához az államfő engedélyére van szükség. A politikus tagadja a vádakat.

■ **Befolyással való üzérkedés** vádjával vitték be az Országos Korruptióellenes Igazgatóságra (DNA) Toni Greblă alkotmánybíró. A volt szenátort azzal vádolják, hogy 56 ezer eurót kapott közbenjárásáért egy üzletembertől. Greblă azt mondja, fogalma sincs, miért vitték be, „kizárt”, hogy pénzt vett volna el azért, hogy az alkotmánybíráson kedvező döntés születessen. Ügyészségi források szerint Ion Bircinától kapta a pénzt, hogy közbenjárjon az érdekében. Az üzletember a választási kampányban is támogatta Greblăt, akit 2013 decemberében nevezték ki alkotmánybírónak.

■ **Megszüntette a nyomozást** Traian Băsescu volt államfő ellen a DNA az úgynevezett Flotta-ügyben, amelyben azzal gyanúsították őt és 79 feltételezett bűntársát, hogy a 90-es években áron alul adták el Románia 16 kereskedelmi hajóját egy külföldi cégnek. A Flotta-ügy végigkísérte Băsescu politikai karrierjét: ellenfelei erre hivatkozva próbálták lejáratni. Ponta kormányfő több ízben kifejezte meggyőződését, hogy Băsescu börtönbe kerül az ügy miatt, ha lejár elnöki mandátuma.

Hoppon maradt párthűtlenek

A parlamentnek kell tisztáznia a pártjukból kilépő önkormányzati képviselők helyzetét, akik egy alkotmányellenesnek nyilvánított kormányrendelet alapján tették meg ezt a lépést. A Ponta-kormány tavaly augusztus végén fogadta el az 55-ös számú sürgősségi kormányrendeletet, amely 45 napig lehetővé tette a helyi választottaknak, hogy pártot váltsanak anélkül, hogy ezzel elvesztették volna mandátumukat. A hatályos törvények szerint a pártváltás maga után vonja a mandátum elvesztését, a sürgősségi rendelet ezt a törvénycikkelyt függesztette fel ideiglenesen.

Egy szakértői csoport felmérése szerint a 3180 polgármester közül 540-en (17 százalék) éltek a pártváltás lehetőségével, 404-en a kormányzó Szociáldemokrata Pártba igazoltak át. A megyei önkormányzati képviselők 12,8 százaléka, a helyi önkormányzati képviselők 10,9 százaléka váltott pártot.

Az alkotmánybírók decemberben az alaptörvénybe ütközőnek nyilvánította a rendeletet. Az indoklás szerint a parlamentnek kell tisztáznia a rendelet hatásait, amit hatályba lépésétől az alkotmányellenességet megállapító alkotmánybírói határozat közötti időszakban fejtett ki. A sürgősségi kormányrendelet csak a megyei és helyi önkormányzati képviselők esetében alkotmányellenes, a polgármesterek és a megyei önkormányzati elnökök esetében nem. Utóbbiakról a parlament döntheti el, hogy elveszítik-e vagy sem mandátumukat, ha kilépnek pártjukból.

RMDSZ: vissza a pártlistához

Az RMDSZ olyan választási jogszabályokat szorgalmaz,

amelyek lehetővé teszik, hogy a magyarság számarányának és súlyának megfelelő képviselőhöz jusson a parlamentben és az önkormányzatokban – közölte

Márton Árpád, az RMDSZ képviselőházi frakcióvezető-helyettese. A választási rendszer reformját előkészítő 15 tagú parlamenti különbizottságban az RMDSZ az arányos (pártlistás) rendszerhez való visszatérést támogatná, de a parlament túlzott karcsúsítását nem, mert az csökkentené a magyar érdekképviselő politikai súlyát. Ha például 200 főre csökkentenék az alsóház létszámát, és abban a hat százaléknyi magyarság 12 törvényhozóval képviseltetné magát, arányos képviselőhöz jutna ugyan, de súlya kisebb lesz a 18 tagú kisebbségi frakciónál, holott a romániai kisebbségi lakosság több mint felét a magyarság te-

szi ki – magyarázta a képviselő arra utalva, hogy az alkotmány szerint minden nemzeti kisebbségnek jár legalább egy mandátum.

A szenátusban a magyar érdekképviselő politikai súlyát azért veszélyeztetné a karcsúsítás, mert elveszítheti az önálló frakcióhoz való jogot. Ehhez ugyanis hét szenátor kell, de egy 100 tagú felsőházban a magyarság nem számíthat hatnál több mandátumra.

Az alternatív parlamenti küszöb fenntartásáról Márton úgy vélekedett: erre egy arányos választási rendszerben nem lenne szükség, de egy kedvezőtlenül megalkotott többségi vagy vegyes rendszerben alternatív küszöb híján képviselő nélkül maradhat a magyarság. A képviselő az önkormányzatok esetében javasolja, hogy az ötszázalékos bejutási küszöböt három százalékra csökkentsék.

A választási reformot előkészítő bizottság az elvi szintű döntéseket az első szavazáson kétharmados többséggel fogadja el, ha ez nem sikerül, a tagok többségének szavazatával. Mivel a kormányzó szociáldemokratáknak és a liberális ellenzéknek is öt-öt tagja van a testületben, nem sok jelentősége lesz az RMDSZ esetleges ellenszavazatának az olyan kérdésekben, amelyekben a két nagy párt meg tud egyezni.

Bajban a Nagy Testvér-törvények?

Alkotmányellenesnek nyilvánította az Alkotmánybíróság az információbiztonsági törvényt, amelynek kihirdetését korábban a Román Hírszerző Szolgálat (SRI) is sürgette. A bírák azt kifogásolják, hogy a jogszabályt nem véleményezte a Legfelső Védelmi Tanács, másfelől ellentmond az alkotmány magánélethez való jogról, a hatalmi ágak szétválasztásáról, illetve a pártatlan igazságszolgáltatáshoz való jogról szóló cikkelyeinek. A törvény a Nemzeti Liberális Párt támadta meg az Alkotmánybíróságon. A jogszabályt decemberben fogadta el döntő házként a szenátus, akkor a PNL honatái is megszavazták.

A hatóságok a párizsi terrorcselekmények nyomán a telefonos és számítógépes kommunikáció megfigyelését szabályozó újabb törvények elfogadását sürgették, de több civil szervezet úgy vélekedett, ez sértené az emberi jogokat. A civilek által Nagy Testvér-törvényekként emlegetett három jogszabály egyike az alkotmányellenesnek nyilvánított törvény.

A másik két korábban hatályba lépett megfigyelési törvényt – a mobilszolgáltatásokat érintő adatmegőrzési, illetve a SIM-kártyák névtelenségét eltörölő jogszabályt – már tavalyi alaptörvénybe ütközőnek minősítette az alkotmánybíróság.

Iohannis kormányt váltana

Természetesnek tartja együttműködését a miniszterelnökkel, ám más kormányt szeretne az államfő. Klaus Iohannis erről a megválasztása utáni első élő televíziós interjújában beszélt a *Realitatea* TV-ben.

„A jelenlegi kormánnyal nem tudom megvalósítani a programomat. (...) Korábban is mondtam, hogy az elnökválasztás után változhatnak az erőviszonyok a parlamentben. Ez most folyamatban van. Lehet, hogy megváltozik a parlamenti többség” – jelentette ki az államfő.

Iohannis prioritásai közé sorolta a választási törvény és az alkotmány módosítását, a régiósítást és a decentralizációt. Beszélt arról is, hogy tárgyalni kell a verespataki aranybánya engedélyezéséről, ám hangsúlyozta, hogy ez nem az államfő hatáskörébe tartozik. A palagáz-kitermelésről kijelentette: a kőolaj világpiaci árának csökkenése után szerinte ez már Romániában nem jövedelmező üzletág.

Gyász Szaúd Arábiában

Meghalt Abdallah bin Abdel-Aziz szaúd-arábiai uralkodó. A 91 éves királyt a muszlim hagyományoknak megfelelően múlt pénteken el is temették. Gyászszertartására szombaton került sor, jelen volt Orbán Viktor magyar miniszterelnök is.

Abdallah az Egyesült Államok szövetségese volt, támogatta az al-Kaida terrorhálózattal szembeni harcot és az Iszlám Állam nevű terrrorszervezet elleni koalíciót. Uralkodása alatt Szaúd-Arábia továbbra is ultrakonzervatív ország maradt, noha Abdallah óvatos reformokkal próbálkozott, például a nők jogá-

vezércikk

SZÚCS LÁSZLÓ

Kortársunk, a terror

Gyakran gondoljuk úgy, hogy ennél rosszabb, ember-telenebb már nem lehet ez a világ, hiába emlegetjük, hogy mégiscsak a huszonegyedik században járunk. Hát igen, a sötét jelenkor. Bosszúsán olvasom azokat a publicisztikákat, amelyek okfejtése már egy lépésnyire van attól, hogy mentegessék a párizsi gyilkosokat, ugyebár mi konzervatívok vagyunk, nem Charliek, hanem értékelvűek, s lássuk be, azok a rajzok sokak vallási meggyőződését sértették. Mintha soha, semmi okot nem adtak volna a karikírozottak arra, hogy a címlapra kerüljenek.

Csak hogy ugyanennek a hitbuzgalomnak a nevében fejeztek le ezúttal szokott kegyetlenségükkel egy japán túszt a kalifátust álmódók, s ami még elképesztőbb, ha egyáltalán vannak a terrornak fokozatai: tizenhárom iraki fiatalembert azért gyilkoltak meg kegyetlenül Moszulban, mert a hóhérok vallási nézeteivel ellentétes dolgot műveltek: megnézték a tévében az Irak és Jordánia válogatottjai közti futballmeccset, amit az Ázsiai Nemzetek Kupáján játszottak Ausztráliában. Hol vonultak emiatt utcára tiltakozó tömegek a közel és a közép-keleten? Az pedig magunkra nézve is elrémisztő, hogy ingerküszöbünket egyre kevésbé lépi át az a kegyetlenség, amit szinte nap mint nap – természetesen ugyancsak megsértett hitük nevében – a Boko Haram gyilkos milíciái elkövetnek Afrikában. Kell már vagy száz áldozat, hogy a fejünket csóváljuk. És mindezekkel szemben ugye vannak a sem megnézni, sem megvenni nem kötelező francia, dán stb. karikatúrák, amelyeket sok kényes, konzervatív európai gyomor sem tud megemészteni.

A napokban komoly vetélytársaivá léptek elő az iszlám szélsőségeseknek az orosz szeparatisták. Kelet-Ukrajna utolsó, még Kijev mellett kitartó tengerparti nagyvárosát, Mariupolt támadták gyáván Putyin véencei. Nem harcoltak, a város járókelőivel végeztek távolból kilőtt rakétáik, mintegy harminc áldozatot szedett értelmetlen, megfélemlítő cselekedetük. Moszkva pedig még elítélni sem engedi vétője erejével ezt a támadást. Miért is tenné, hisz az ő érdekében cselekedtek?

Mintha nem lenne más választásunk, mint tudomásul venni, hogy a hit vagy az állami érdek nevében elkövetett terror mindennapjaink szerves része kellene legyen. Mintha ez a magyarázat mindent felülírhatna. De mennyi halál fér bele? A maláj gép tavalyi felrobbantásának sincs gazdája, felelőse. Hát milyen világ az, ahol focit néző tiniket elfogadható dolog legéppuskázni, városi járókelőkre rakétákat kilőni még belefér, repülőre ülők százainak az életét megcélózni hidegvérrel vagy vérgőzös indulattal, büszkén? A középkor ehhez képest gyenge utánzat, méghozzá a felvilágosodás reménye nélkül.

Pedig jó lenne valami értelmeset, emberit kezdeni ezzel a világgal, mielőtt beszennyezve, túlhevítve, közös munkakódással hívók és hitetlenek el nem pusztítjuk. Az egyetlen vigasztaló, hogy legkevésbé értünk, emberekért lenne kár.

röviden

■ **Vádat emelt a DNA** Viorel Hrebenciuc volt PSD-s képviselő, fia, Andrei, Tudor Chiuariu PNL-s szenátor, Ioan Adam PSD-s képviselő és további 13 személy ellen az illegális erdő-visszaszolgáltatások ügyében. A tavaly kirobbant ügy az egyik legnagyobb restitúciós-korrupciós botrány a rendszerváltás óta, amelynek politikusok, bírák, ügyvédek az érintettjei. Az ügyészség szerint a Ghica-nemesi család leszármazottjaként Gheorghe Paltin Sturdza Hrebenciucék segítségével illegálisan kapott vissza 43 ezer hektár erdőt Bákóban.

■ **Új választási rendszer** előkészítéséről akar konzultálni Klaus Iohannis államfő a pártokkal. Az elnök karcsúbb és „hatékonyabb” parlamentet szeretne, de nem ő akarja megmondani, hogyan válasszák meg azt. Románia 2008-ban vezetett be egyéni választókerületes rendszert, amely többletmandátumokkal próbálta az arányos politikai képviseletet is biztosítani. A módszer kudarchoz vezetett 2012-ben, emiatt csaknem 600-ra emelkedett a korábban 470 tagú román törvényhozás létszáma. 2016 őszén rendeznek parlamenti választást: az új választási törvényeket legalább egy évvel a voksolás előtt hatályba akarják léptetni.

■ **Holokauszt-túlélők kitüntetéséről** írt alá rendeletet Klaus Iohannis államfő, az auschwitz-birkenai koncentrációs táborban a második világháború idején átélt szenvedésük előtti mély tisztelete jeléül. Az államfő a Hűséges Szolgálat érdemrend lovagi fokozatát adományozta Asztalos Erzsébetnek, Bóné Gabriellának, Braun Viorának, Diamantstein Zsuzsannának, Mármor Mártának, Székely Lászlónak és Tusa Etelkának.

val az autóvezetéshez. Két év-tizedig volt meghatározó alakja a szaúdi politikának: trónra lépése előtt tíz évig régensként irányította az országot, miután testvére, Fahd király agyvérzést kapott. Abdallah 2005-ben lett király, s az ország története egyik legkedveltebb uralkodója volt, népszerűsége hozzájárult ahhoz, hogy a 2011-es arab tavasz idején Szaúd-Arábiában csak kevés tüntetés volt, azokkal szemben viszont kemény fellépést rendelt el.

A trón Szalman bin Abdel-Aziz hercegre, az elhunyt uralkodó 79 éves fivérére szállt. Szalman herceg egészségi állapota sokakban aggodalmat kelt, nemrég agyvérzése volt, nem tudja mozgatni egyik karját. Az új uralkodó egyik fivérét, Mukram herceget nevezte ki trónörökösnek.

Timmermans odafigyelést ígér

Oda kell figyelniük a kisebbségekre, hiszen ahogyan kezeljük őket, az azt mutatja rólunk, mennyire tartjuk egymást tiszteletben a társadalmunkon belül – mondta Frans Timmermans, az Európai Bizottság első alelnöke az Európai Parlament Állampolgári jogok, bel-, és igazságügyi bizottság ülésén. A minőségi jogalkotás, intézményközi kapcsolatok, jogállamiság és Alapjogi Charta témaköréért felelős EU-biztos Sógor Csa-

ba RMDSZ-es EP-képviselő kérdésére reagálva fogalmazta meg álláspontját.

Sógor előzőleg kiemelte, hogy az elmúlt öt éves ciklusban az Európai Bizottság nem kezelte az elvárásoknak megfelelően az őshonos nemzeti kisebbségek helyzetét. „Annak ellenére, hogy az Unióról szóló Szerződés és az Alapjogi Charta olyan lépéseket szorgalmaznak, amelyek egyenlő esélyeket teremtenek a többség és kisebbség számára, számos tagállamban az őshonos kisebbségek másodrendű állampolgároknak érzik magukat. Akadályokba ütköznek az igazságszolgáltatás, az egészségügy vagy az oktatás területén, továbbá olyan alapjogaik sérülnek, mint a magántulajdonhoz való jog” – mutatott rá a képviselő.

Sógor azt kérdezte Timmermanstól: mit gondol, szükséges lenne-e a tagállamokon számon kérni utólag is – ne csupán a csatlakozáskor – a

koppenhágai kritériumokat? Az RMDSZ-es politikus szerint egy ilyen ellenőrzési mechanizmus biztosítaná, hogy az EU-ban élő őshonos nemzeti kisebbségek által képviselt sokféleséget tiszteletben tartsák a tagállamok, ahogyan azt az Európai Unióról szóló Szerződés is kéri.

Bolgár kerítés a török határon

A bolgár parlament arról döntött, hogy a menekültáradat megfékezése érdekében felgyorsítja a török határon emelt kerítés újabb szakaszának megépítését. A szófiai törvényhozás jóváhagyta azt a javaslatot, hogy a török határon létesített szögessdrót kerítés további szakaszának megépítése elől hárítsák el a bürokratikus akadályokat, és a projekt mentesüljön a törvényben előírt közbeszerzési eljárás alól. A szögessdrótkerítést 82 kilométerrel toldják meg, az építés várható költsége 4,8 milliárd euró lesz.

A 275 kilométer hosszú bolgár-török határon 2014-ben húzták fel a három méter magas védőkerítés első 30 kilométeres szakaszát. A belügyminisztérium adatai szerint az építkezés nyomán tavaly hatezerre csökkent a Bulgária területére lépő menekültek száma, az előző évben még 11 ezer bevándorlót regisztráltak a válság sújtotta országokból, mindenekelőtt Szíriából.

Hiteles megoldásokat keresnek

Néhány bank óvatos lépésén kívül egyelőre semmi sem védi a svájci frank árfolyamának elszabadulása miatt bajba került romániai devizahiteleseket. CSEKE PÉTER TAMÁS az RMDSZ vonatkozó törvénytervezetének előterjesztőjét, Cseke Attila képviselőt, és az OTP Románia vezérigazgatóját, Diósi Lászlót is kérdezte a lehetséges megoldásokról.

Egymást túlcitálva kínálják ezekben a napokban a javaslatokat a pártok a svájci frank alapú bankhitelt törlesztők kiegészítésére, miután az „alpesi deviza” árfolyama elszabadult Romániában is, ám a politikusok által nyújtott megoldások gyakorlatba ültetése nagyon távolinak és esetlegesnek tűnik. A kormány és a Román Nemzeti Bank mossa a kezeit, csupán néhány pénzügyi intézet tett óvatos, de konkrét lépéseket a frankhitelesek terheinek csökkentésére. Így egyelőre nem, vagy alig kapott segítséget a Romániában érintett 75 ezer banki ügyfél, hivatalos adatok szerint ugyanis ennyien kerültek hirtelen bajba. Arányait tekintve a frankhitelek értéke 4,5 százalékát teszi ki a teljes hitelállománynak, a magánszemélyeknek nyújtott frankhitelek 3,8 százalékot, 0,7 százalék pedig jogi személyek által felvett kölcsön. A számok kicsinek tűnnek, ám a frankhitelesek esete bizonyítja, hogy a romániai devizahiteleseknek semmilyen védettségük nincs, ha az árfolyamok elszabadulnak.

Mi történt Svájcban? A svájci központi bank január 15-én eltörölte az euróval szembeni árfolyamgátját. Indoklásuk szerint a három éve bevezetett 1,20-as euró/frank árfolyamkűszöb „komoly károktól óvta meg” a svájci gazdaságot, de a fenntartása most már nem indokolt. A bejelentés pánikot keltett a pénzpiacokon, a sokkhatás Romániát is elérte. A Román Nemzeti Bank hivatalos árfolyama szerint azon a napon egy svájci frank értéke az előző napi 3,73 lejről 4,32 lejre ugrott. Az Erdélyi Riport lapzártájakor már 4,58 lejnél

Svájci pénzürmék, bankjegyek. Feszültség négy éve, feszültség most

A frankhitelek értéke 4,5 százalékát teszi ki a teljes hitelállománynak, a magánszemélyeknek nyújtott frankhitelek 3,8 százalékot, 0,7 százalék pedig jogi személyek által felvett kölcsön

járt a frank a hivatalos árfolyamon, de alaposan meglódukt a dollár is. Ez azt jelenti, hogy egy frankhitelt törlesztő ügyfélnek februárban már 22 százalékkal nagyobb összeget kell kifizetnie a januárhoz képest, de a kétszeresét annak, amit például nyolc éve fizettek. Ezért a svájci frankban eladósodott romániai devizahitelesek egyesülete már január 15-én a kormánytól kért segítséget. Ügyvédjük szerint a kormánynak sürgősségi rendeletben kellene az árfolyam-ingadozástól megvédenie a frankhiteleseket.

Miért történt így? Lapunk Diósi Lászlótól, az OTP Románia ve-

zérigazgatójától kért segítséget a svájci lépésének megértéséhez. A szakember emlékeztetett arra, hogy négy évvel ezelőtt, 2011-ben a mostanihoz „döbbenetesen hasonló” körülmények között vezette be a Svájci Nemzeti Bank az euróval szembeni árfolyamgátat. Akárcsak most, négy éve is nagy feszültséget okozott a pénzpiacra a görög gazdaság helyzete, ám akkor az Egyesült Államokban is gazdasági problémák voltak. Diósi magyarázta szerint a svájci frankot azért érintették ezek a pénzpiaci feszültségek, mert az amerikai dollárhoz és még néhány hasonló stabil gazdaság mögött álló valutához – mint például a norvég vagy

Ezt javasolta 2013-ban az RMDSZ

Az RMDSZ 2013-ban benyújtott törvénytervezete szerint lehetővé válik a valutaalapú jelzáloghitelek átváltása lej alapú hitelre, a hitel módosítás azonban nem az átváltás napján érvényes árfolyam szerint történne, hanem a szerződés megkötésének hónapjában érvényes árfolyam szerint. Ezáltal segítenék a fogyasztót abban, hogy fizetni tudja a törlesztőrészletet, és csökkenne a jelzálogba adott ingatlan elvesztésének veszélye, míg a bankok továbbra is megkapnák a kisebb, de így is elégséges törlesztő részleteket és a jelzálogba foglalt ingatlan végrehajtása is elkerülhető lenne. A tervezetet 2013 novemberében iktatta az RMDSZ, s azt a szenátus 2014 júniusában megszavazta, jelenleg a képviselőház tárgyalja.

▷ dán korona – hasonlóan úgynevezett kincsképző eszköz.

„Amikor a piaci szereplők látják, hogy éppen nincs értelmes befektetés a láthatáron, vagyis olyan, ami megtartaná a pénze értékét, akkor ezekhez a valutákhoz, vagy az aranyhoz, értékesebb, forgalomképesebb ingatlanokhoz menekülnek. 2011-ben az ingatlanpiac bizonytalan volt, a dollárban sem bíztak a befektetők, így nagyon sokan a svájci frankot választották” – magyarázta a vezérigazgató. Így történhetett meg az, hogy 2011-ben az addigi 1,3-as euró/svájci frank átlagárról napok leforgása alatt 1,1-re csökkent az átlagár és lefele tartott. Ez az exportra termelő svájci vállalatoknak és a turizmus számára igen nagy terhet jelentett, nagyot zuhantak a bevételeik. A kivitelre és az idegenforgalomra épülő svájci gazdaság pedig kezdte elveszíteni a versenyképességét, válság bontakozott ki az országban. Ekkor lépett a Svájci Nemzeti Bank, és az euró árfolyamának felső korlátját 1,2 svájci frankban szabta meg. „Ezt nem tiltja semmilyen bankközi egyezmény és más jegybankok is tettek már hasonló lépéseket a nemzetgazdaság oltalmazásáért. Ezt tették Szófiában is, amikor a leva árfolyamát az euróhoz indexálták” – mondta az eljárás elfogadottságát hirdető felvetésünkre a szakember.

Diósi felidézte: a Svájci Nemzeti Bank még a múlt év végén is határozottan állította, hogy meg fogja védeni a 2011-ben bevezetett árfolyamgátat. Ezt a korlátot úgy tartotta mindvégig fent, hogy frankot nyomtatott, mivel ezt keresték a befektetők. A frankból eurót vett, és így nyomta le az árfolyamot. „A svájci jegybank rengeteg eurót vásárolt, és

ez az eurótartalék nyomasztóan nagy kezdett lenni számukra. Egyrészt mert arra gondoltak, hogy ez a tartalék előbb-utóbb le fog értékelődni, másrészt ezt az állapotot már nem lehetett sokáig fenntartani” – magyarázta a szakember. Szerinte a svájci jegybank azért törölte január 15-én az árfolyamgátat, mert valószínűleg úgy értékelték, gazdaságuk már elég erős ahhoz, hogy a frank kisebb mértékű felértékelődését kibírja.

Szavai szerint a svájciak azzal vívták ki a pénzüi piacok nemtetszését, hogy ezt a lépést „egy rendkívüli volatilis időszakban” tették meg. „A dollár/euró árfolyam ugyanis szintén nyomás alatt van, illetve nagy a bizonytalanság az orosz és a görög gazdaságban is. A pénzüi piacoknak ilyen körülmények között igazán nem volt szükségük erre a lépésre. Ezzel is magyarázható, hogy az árfolyamgát felszabadítása gyakorlatilag végigsöpört a pénzüi piacokon” – tette hozzá az igazgató.

A pénzüi piacok a svájci lépésre eltérően reagáltak, adósságszintjük és sebezhetőségük függvényében. Diósi ezzel magyarázza, hogy a lengyel zloty, a horvát kuna vagy akár a magyar forint nagyobb mértékben gyengült a svájci frankhoz képest a román lejnél. „Amikor az eurózóna veszélyben van, akkor az eurózóna peremén lévő országok még nagyobb veszélybe kerülnek. Ezek az országok azonnal spekulációs nyomás alá kerültek” – magyarázta.

Milyen megoldásokat javasoltak? Az árfolyamrobbanás után egy héttel rendkívüli bizottsági vitákat tartottak a képviselőházban a devizahitelek megmentésének lehetőségeiről. A pénzügyi és költségvetési

Cseke Attila

testület ülésén – amelyen a jegybank és az érintett bankok, illetve a hitelesek képviselői is részt vettek – Darius Vâlcov pénzügyminiszter bejelentette, a kormány a bajba jutott frankhitelesek számára is elérhetővé akarja tenni azt a programot, amely adókedvezménnyel bátorítja, hogy a hitelesek a futamidő meghosszabbításáról egyezzenek meg a bankokkal. A tárcavezető rámutatott: eddig a 2200 lejnél kisebb jövedelemmel rendelkező hitelesek kérhettek adókedvezményt átutemeztet hitelük növekvő kamatterheinek finanszírozására. A jövedelemhatárt 3000 lejre emelnék, így a kedvezményt már a frankhitelesek jelentős része igénybe vehetné.

A pénzügyminiszter megjegyezte: a kedvezmény nem helyettesíti a frankhitelesek problémájának valódi megoldását, amelyben az érintett bankoknak és ügyfeleiknek kell megegyezniük. Jelezte: a kormány „nem ellenzi”, hogy a frankhiteleket lejre váltsák az eredetnél 20 százalékkal magasabb árfolyamon, de ezt nem fogja a kormány előírni, erről a bankoknak kell megegyezniük ügyfeleikkel. Maguk a hitelesek is ezt a forgatókönyvet támogatják.

A pártok különböző javaslatokkal álltak elő. A Szociáldemokrata Párt az adósságátrendezést, a Nemzeti Liberális Párt a magáncsőd intézményét szabályozó törvény elfogadását sürgette. Az RMDSZ jelezte, már korábban törvénytervezetet nyújtott be a devizahitelek megsegítésére,

Új javaslattal állt elő az RMDSZ

Az RMDSZ-es honatyák egy újabb törvénytervezeten is dolgoznak, amelyet Antal Árpád ismertetett. A februárban benyújtandó javaslat nem feltételez konverziót, de a politikus szerint megoldja a devizahitelek problémáját. A jogszabály lényege, hogy kamatkorrekció alkalmazására köteleznék a bankokat. E szerint, ha egy deviza kamatának növekedése 20 százalékkal meghaladja a hitel felvétele utáni első törlesztő részlet lejes értékét, akkor a bankok kamatkorrekciót kellene alkalmazzanak, vagyis csökkenteniük kellene a kamatot, nulla vagy akár negatív kamattal kellene kompenzálniuk a növekedést.

„A terveztünk nem csak a frankhiteleseknek szólt. De elfogadásával meg lehetett volna előzni azt, ami most történt” (Cseke Attila)

illetve egy újabb törvénytervezeten is dolgozik (lásd keretes írásainkat).

Diósi László

Cseke: az RMDSZ-nak van megoldása Az RMDSZ tervezetét Cseke Attila képviselő nyújtotta be még 2013-ben. Az *Erdélyi Riportnak* elmondta, egyelőre sem a kormány, sem a román média nem akar tudomást szerezni arról, hogy a szövetség elsőként próbált törvénnyel segíteni a bajba jutott devizahiteleseken. „A tervezetünk nem csak a frankhiteleseknek szólt. De elfogadásával meg lehetett volna előzni azt, ami most történt” – mondta a politikus. Megjegyezte: az árfolyam megugrása után olyan pártok is előálltak mindenféle javaslattal, amelyeket eddig nem érdekelt a devizahitelesek problémája.

Az RMDSZ törvénytervezete magyarországi mintára készült. Cseke Attila emlékeztetett arra, hogy a budapesti kormány és a parlament időben lépett, és meghatároztak egy svájci frank/forint árfolyamot, amelynek alapján törlesztenek a hitelesek. Ezért a magyarországi frankhitelesek nagy részét a mostani árfolyam-robbanás nem érinti. „A budapesti intézkedéseknek negatív visszhangja volt Európában. Most pedig, aki józanul gondolkodik, azt mondja, íme egy ország, amelynek volt kurázsija meghozni ezeket a döntéseket” – fogalmazott a politikus.

A képviselő „haszontalannak” nevezte a kormány által javasolt

„Azért ezt a rövid távú megoldást választottuk, mert szeretnénk látni, hogy ez a rendkívül törékeny pénzügyi helyzet milyen szinten tud majd stabilizálódni. Minden ilyen hatalmas gazdasági kilengés ugyanis előbb-utóbb stabilizálódik” (Diósi László)

megoldást, hogy a hitel-átütemezést adókedvezményrel támogató rendeletet a jövedelemhatár növelésével tegyék elérhetővé a frankhitelesek számára is. Emlékeztetett: a múlt évben érvénybe lépett jogszabály alkalmazása még csak meg sem kezdődött, mert sem a bankok, sem a hitelesek nem voltak érdekeltek a futamidő meghosszabbításán, így a kamatok összegének növelését eredményező szerződésmódosításban. „A jövedelemhatár megemlése ezen mit sem változtat” – jegyezte meg.

Cseke Attila fenntartja: a devizahitelesek megsegítésére olyan megoldásokat kell keresni, amellyel az ügyfél a bankkal kötött szerződését végig tudja vinni, előbb-utóbb le tudja zárni, ez az állam és a bankok érdeke is. Ezért nem tartja jó javaslatnak a magáncsőd szabályozásáról szóló törvényt, ugyanis az lenne az üzenete a devizahiteleseknek, hogy „ha már nem tudjátok fizetni a törlesztő részletet, jelentsetek csődöt, s majd lesz valami”.

Kérdésünkre, hogy nem az lenne az egészségesebb, ha az állam nem avatkozna be a bankok és az ügyfelek közötti szerződésekbe, Cseke Attila kérdéssel válaszolt: „a svájci frank korláthoz kötött árfolyama is szabadpiaci árfolyam volt?” Hangsúlyozta: maga is a szabadpiac híve, de bizonyos dolgokat a korszerű államokban le kell szabályozni.

A politikus emlékeztetett arra is, hogy az devizahitelesek problémája jó ideje foglalkoztatja az Európai Unió döntéshozóit. Ezért tavaly elfogadták a 2014/17-es uniós irányelvet a hitelezés szabályozásáról, amelyet 2016-tól a tagállamok kormányainak és a bankoknak is figyelembe kell venniük. Ez az irányelv visszamenőleges hatályú nem lehet, és idő kell alkalmazásának előkészítéséhez. Az uniós direktíva kimondja, hogy a bankoknak meg kell szüntetni azon eljárásukat, miszerint alkalmazottaikat a megkötött hitelszerződések számának függvényében jutalmazták. „Ennek a bónusz-rendszernek ugyanis az az egyik következménye, hogy a banki alkalmazott nem oszt meg minden lényegi információt az ügyféllel, mert érdekelt a szerződés megkötésében” – magyarázta a politikus.

Mit javasol a szakember? Arra a kérdésünkre, hogyan tudja okosan kezelni egy állam a frankhitelesek helyzetét, Cseke Attilához hasonlóan Diósi László is Magyarország példáját hozta fel. Emlékeztetett arra, hogy Budapest „kitűnő időzítéssel”, de más megfontolásokból tavaly novemberben elrendelte a frankhitelek „forintosítását”, és ehhez a jegybank devizatartalékából biztosította a lehetőségeket. „Ez egy egyoldalú lépés volt. Ha a bankok a piacon kezdenek el vásárolni forintot svájci frank ellenében, akkor az a forint piacát is megrengette volna. Ám ez nem történt meg” – részletezte a szakember. Horvátországban egyszerű megoldás született: a kormányzat a korábbi árfolyamot kötelezőnek mondta ki a bankszektorra a következő egy évre. Diósi úgy véli: a bankrendszer stabilitását szem előtt tartva a jegybanknak és a bankoknak kell a problémáról tárgyalniuk, figyelembe véve az ügyfelek érdekeit.

Mit léptek a bankok? Konkrét lépést eddig csak három bank tett a frankhitelesek megsegítésére: sorrendben az OTP Románia, a Volksbank és a Raiffeisen. Ezek kamatcsökkentést ajánlottak azoknak az ügyfeleknek, akik svájci frankban vettek fel hitelt. Az OTP Bank azt javasolta frankhiteleseinek, hogy három hónapon keresztül 150 bázisponttal (1,5 százalékkal) csökkentse a törlesztő részlet kamatát. Diósi szerint ezzel az árfolyam-növekedés többletterhének 90 százalékát a bank magára vállalja. „Az OTP Bank Románia úgy látta etikusnak, ha a bank átvállalja a változás nagy részét. Mi ezt modelleztük egy 50 ezer frankos, 20 éves ingatlanhitelre, ami a portfólióban átlagosnak mondható” – magyarázta az *Erdélyi Riportnak* a vezérigazgató. A lépés hátterében az állt, hogy az ügyfelekkel közösen oldják meg a problémát. Semmiképp nem voltak érdekeltek abban, hogy az ügyfelek fizetéseképtelenné váljanak. „Azért ezt a rövid távú megoldást választottuk, mert szeretnénk látni, hogy ez a rendkívül törékeny pénzügyi helyzet milyen szinten tud majd stabilizálódni. Minden ilyen hatalmas gazdasági kilengés ugyanis előbb-utóbb stabilizálódik” – bizakodik.

Thalia atlétája

Kötő József (1939-2015)

Szinte élete utolsó pillanatáig úgy tűnt: Kötő József szavartartó ember. Alig öt hónap elteltével viszont az ellenkezőjét bizonyította: egy, a háromnegyed évszázados jubileuma táján készült interjúban arra az újságírói kérdésre, hogy készül-e önéletrajzot írni, a Tőle megszokott határozottsággal felelte: „nem készülök meghalni”...

Pedig Neki, aki megannyi kismonográfiát írt az erdélyi színházak történetéről, aki megannyi „színjátszó személy” pályaképét rajzolta meg, rendkívül gazdag, fordulatossá és tartalmas életművel – élettellel és művel – a tarsolyában bőven lett volna mit felidéznie a saját múltjából. Mivel ezt nem tette meg, több kutatónak való munkát hagyott örökölni, akár színházi, színháztörténeti, akár közéleti-politikai tevékenységére nézvést.

Immár nyugdíjba, de nem nyugalomba vonulását követően pontos, mondhatni racionális mondatokba foglalta önnön krédóját: „Akkor érzek elégtételt, ha igénybe vesznek, és ha az igénybevétel révén még használhatok is. Megpróbálva egy mondatban aforisztikusan megfogalmazni (...) én azt mondom, hogy az elégtétel, a kiegyensúlyozottság, hasznos élet titka az, hogy igénybe vegyenek, te válaszolhass erre az igénybevételre, és ez végül mindkét fél számára hasznos cselekedetben, minőségi munkában és olyan cselekedetsorban kulmináljon, ami közhasznú.”

A nagyenyedi Bethlen Gábor Kollégium országos bajnokságot nyert diákatlétája futását nehéz időkben, 1956-ban folytatta, igen nehéz körülmények között, a kolozsvári Bolyai Tudományegyetem már aláaknásított, majd két és fél év múltán szétrobbantott terepén. A még „ép” tanintézmény bölcsészkarának képviselőjeként, egy tudományos diákkonferencián másodéves „benjáminként” az ötödéves

Lászlóffy Aladár, Láng Gusztáv illetve Kántor Lajos oldalán alkotott kitűnő szellemi „váltócsapatot”. Mint nemrégiben nyilatkozta, „már akkor eldőlt, hogy szabadidőmet a tanórákon kívüli kutatómunkára, a magam képzésére szánom”. És ugyanabban a tanévben érte az az impulzus, amelyik néhány év múltán meghatározó erővel szabott irányt pályája alakulásának: szemináriumi dolgozatként elvállalta Janovics Jenő a Farkas-utcai színházról írt könyvének bemutatását. „Akkor bontakozott ki bennem a színház intézménye iránti csodálat” – vallotta. Mivel 1959-ben egy, a Babeş és a Bolyai egyesítése táján fogalmazott jelentésben három tanára és két diáktársa mellett Őt is „nevesítették”, mint „irredenta, na-

cionalista” elemet, startja a tanári pályán nem sok jóval kecsegtetett.

Voltaképpen félresiklatása, a zsoboki iskolában eltöltött öt esztendő nem tűnhetett túl keservesnek, annál inkább nem, mert már 1965-ben megpályázta a kolozsvári magyar színház megüresedett irodalmi titkári állását, és a két, esélyes, egymással élet-halál harcot folytató aspiráns helyett az Övé lett a poszt. Atlétánknek – bár már lehetett némi rálátása a színházi terepre – talán sejtelve sem volt arról, hogy a következőkben titkárként, dramaturgként majd igazgatóként mennyire nem a „megnyugvás ösvényein” kell haladnia, hanem egy áthatolhatatlan drótakadályokkal, átugorhatatlan árkokkal és áthághatatlan falakkal bővelkedő pályán kell kiutat találnia a kulturális életet is ellehetetlenítő, fokozódó diktatúra útvesztőiből. Hogy csapata mégis célba ért, hogy mégis átszakította a célszalagot, azt a hetvenes-nyolcvanas évek kolozsvári színházának időnkénti nagy teljesítményei bizonyítják.

Baj- és kortársai vélhették volna, hogy 1990-től errefelé Kötő József – ha nem is dől hátra, hiszen sosem volt a kényelem embere – immár csupán a teátrum dolgainak és a színháztörténeti kutatásoknak szenteli az életét. De nem így történt, hiszen – amellet, hogy kiteljesítette elméleti, teatrológiai és kultúrtörténeti munkásságát – az EMKE, az RMDSZ, időnként a kormány, illetve a parlament keretében belevetette magát a közélet és a politika sűrűjébe.

Kötő József a napokban pihent meg. Tusája befejeztével, a célegyenes végén bizton vallhatja, vállalhatja Pál apostol szavait: „Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam. Végeztet elítéltem nekem az igazság koronája...”

Hogy csapata célba ért, hogy mégis átszakította a célszalagot, azt a hetvenes-nyolcvanas évek kolozsvári színházának időnkénti nagy teljesítményei bizonyítják

Gyanta: iskola a szórványban

„Marad a magyar iskola Gyantán” – ehhez hasonló címek hirdették tavaly ősszel, hogy a Bihar megyei magyar szórványhoz tartozó település négy iskoláskorú gyermeke, az ellentétes irányba ható próbálkozások ellenére is helyben, magyar tagozaton folytathatja tanulmányait. Az örömhír nyugtázása után bizonyára sokakban felmerül a kérdés: meddig? Tasnádi-Sáhy Péter riportja.

A krónikákban először 1213-ban említett Gyanta neve, a megyeszerte közkedvelt gyerektáborok pár évvel ezelőtti beszüntetése óta, nem feltétlenül forog közszájon. Legfeljebb az 1944. szeptember 25-i szomorú dátum miatt kerül említésre, amikor a falun átvonuló román katonák felégették a református parókiát, és kivégeztek 45 helyi magyar lakost, illetve amiatt, hogy a közeli városokból, főleg Nagyváradról, szívesen vásárolnak hétvégi háznak ingatlant a csendes településen. Pedig a kommunizmus idején Feketekápolnához csatolt Gyanta nem mindig volt olyan elhagyatott falucska, ahogy a Polgármesteri Hivatal névjegyzéke szerint 358 lakosával ma várja

az idelátogatót. A múlt század elején még kétezren lakták, nem hiába épült nyolcszáz férőhelyes templom a másfélezer reformátusnak.

Vegyesen is magyarul Az eligazításomat szívesen vállaló Soós József református lelkészt egy finom reggeli kávé mellett először az internetről ellesett népességi adatok valóságtartalmáról faggatom. Mint elmondja, a községháza névjegyzéke nem pontos, sokan vannak, akiknek Gyantára szól a címük, de nem laknak a faluban, és olyanok is, akik idős korukra visszaköltöztek, de Nagyváradra vannak bejelentkezve. Valójában 250 körüli ténylegesen itt lakó van, emellett a tiszteletes 140 olyan házat számolt össze, amit üdülőként használnak, jórészt román nemzetiségűek, de ők csak szezonálisan tartózkodnak az ingatlanokban. A gyülekezetnek jelenleg 200 tagja van, 50-en járnak rendszeresen templomba, ami nem is rossz arány, de sajnos sok a beteg. „Tavaly nem volt egy esketés és egy keresztelő sem, máskor sem gyakori, évente egy-kettő a jellemző, azok is inkább hazatérők Németországból, Budapestről. Ezzel szemben 14 embert te-

mettem” – mondja a tiszteletes, aki a lehangoló statisztikákhoz kénytelen volt hozzászokni, hiszen szolgálata megkezdésekor, 15 évvel ezelőtt sem volt jobb a helyzet, az első gyerek, akit keresztelt, a sajátja volt.

„Nézze meg tiszteletes úr, itt vagyunk két román asszony, aztán magyarul beszélünk”

Ezek után nem csoda, hogy a gyantai 1-4 osztályos magyar tagozatra összevont osztályba négy (egy nulladikos, két másodikos és egy negyedikes) tanuló jár, az óvodába pedig 10 gyermek van beíratva. A teljes létszámból csak négy református, és a nebulók nagy része vegyes házasságból származik. „Azt viszont – teszi hozzá Soós lelkész úr – el kell mondani, hogy Gyantán a vegyesházasságban élők jellemzően még mindig magyarul beszélnek otthon. Volt olyan, hogy mentem a faluban, és látom, két ideházasodott román asszony beszélget egymással. Kérdezem, mit csinálnak. Erre ők nevetve: nézze meg tiszteletes úr, itt vagyunk két román asszony, aztán magyarul beszélünk.”

Trükkös csábítás A gyantai egyházi iskolát a kommunizmus idején államosították. A Református Egyház 2007-ben megnyerte az ingatlanra vonatkozó pert, és visszakapta a létesítményt, ahogy ilyen esetekben lenni szokott, rossz állapotban. Tehát a magyar tagozatot az önkormányzat működteti a feketekápolnai iskola részeként, az egyháztól bérlet ingatlant, bár az elmúlt három évben bérleti díjat elfelejtettek fizetni. A gyermeklétszámmal kapcsolatos problémák évtizedekkel ezelőtt kezdődtek, nagyjából akkor, amikor Gyantát a szomszédos Feketekápolnához csatolták. Az intézmények elköltöztek, aztán az egyetlen munkalehetőséget jelentő kollektív is megszűnt. A lakosság kiöregedett, a földeket az emberek jobbára bérbe adják vállalkozóknak a szomszédos román falvakból, illetve egy olasz úriember is működik a faluban ilyen tevékenységgel. A magyar tagozatos gyerekek szülei is jobbára szerény körülmények között élnek, többen magyarországi időnyomunkból tartják el magukat.

Tágas és üres a gyantai iskola udvara

A status quo-nak számító helyzet tavaly ősszel annyiban változott, hogy a szintén létszámproblémákkal küzdő kápolnai román tagozatról megpróbálták átcsábítani a gyerekeket, s nem feltétlenül tisztességes módszerekkel. „Szeptember első hetében minden szülőt külön-külön meglátogatott a kápolnai iskola igazgatója, és azt mondta, már csak az ő gyerekük nem iratkozott át. A szülők egymással nem kommunikáltak, így mindenki aláírta a kérvényt. Nem sokkal ez után tudtuk meg mi is, ha nem lépünk, megszűnik az iskola. A Polgármesteri Hivatal közben küldött egy feljegyzést a megyei tanfelügyelőségre, hogy nincs megfelelő épület Gyantán, ezért átviszik a gyerekeket Kápolnára. Ami érdekes, hogy erről a magyar tanfelügyelők nem tudtak. Kéry Hajnal főtanfelügyelő-helyettesként nem a magyar iskolák ügyével van megbízva, hanem a szakiskolákkal, a gyűlésre, ahol ezt az ügyet tárgyalták, nem is volt meghívva. Engem hívtak ugyan Kápolnára, a gyűlésre, ahol határozatot hoztak az iskola megszüntetéséről, de az ellenvetéseimet, miszerint a törvény szerint ezeknek a gyerekeknek, ha akarnak, joguk van magyarul tanulni, nem hallgatták meg. Közben az önkormányzat

Minden szülőt külön-külön meglátogatott a kápolnai iskola igazgatója, és azt mondta, már csak az ő gyerekük nem iratkozott át. A szülők egymással nem kommunikáltak, így mindenki aláírta a kérvényt

Soós József
lelképásztor
és Horváth Edit
óvónő

rendbe hozatta a régi gyantai polgármesteri hivatal épületét, hogy ha nem sikerül átvinni a gyerekeket Kápolnára az egyházi tulajdonban lévő ingatlanból, oda költöztessék át már a vakáció idején a magyar tagozatot, de valamiért a villanyt nem tudták bekötni. A költözésnek azért sincs értelme, mert az egyházközség saját költségén a meglévő épületbe vizesblokkot csinált, a termeket is felújította, tehát amire erőnk volt, azt rendbetettük. A szülők végül kérvényt írtak a Tanfelügyelőségre és a Prefektúrára, amiben leírták, hogy át lettek verve. Az RMDSZ rengeteget segített az ügyintézéssel, Delorean Gyula alprefektus úr személyesen futkosott a papírokkal. Végül az a törvény mentett meg bennünket, mely szerint augusztus 31. után már nem lehet meglévő struktúrán változtatni, ezért a Prefektus hivatalból kezdeményezte, hogy semmisítsék meg a határozatot, így egyelőre minden marad a régiben” – foglalja össze a történeteket a tiszteletes.

Erre jön a bevezetőben feltett kérdés: meddig. Hiába jelent az óvoda kis csapata utánpótlást a következő évekre, nem lehet tudni, mikor jut a magyar tagozat is a már említett egyházi gyerektábor sorsára. „Kétezerből kezdve tíz éven át

szerveztünk táborokat, volt év, hogy nyaranta 5-600 gyerek is megfordult itt az egyház vendégházában. Remek kapcsolat volt az amerikai reformátusokkal, minden évben jött néhány egyetemista, akik nagyszerű programokat szerveztek. Csakhogy elterjedt valamitől – teljesen alaptalanul – hogy ez „tabăra lui Tőkés”, ezért az utolsó két évben a fogyasztóvédelemtől az állategészségügyig 4-5 hivatal is kijött büntetni. A hivatalnokok, akik kijöttek, jóindulatúak voltak, kérték a bocsánatot, de írták a jegyzőkönyvet, hogy be kell zárni. Pedig azon kívül, hogy abban az időben Tőkés László volt a püspök, és időközönként kijött a gyerekekhez a táborába, semmi konkrét köze nem volt a kezdeményezéshez. Ma is van olyan, hogy Váradon egy-egy üzletben megszólítanak, tiszteletes úr, van még tábor Gyantán, mivel az illető is oda járt” – meséli fájó szívvel Soós József.

Nem jön diplomás Ahogy a tiszteletessel sorra vesszük a felújított templomot, a vendégházat, a már csak halotti torok idején használatos kultúrházat, egybehangzóan megállapítjuk, az infrastruktúrát sok mindenre lehet használni. Még a bekötőtűt is remek, teszem hozzá. „Ennek is regényes története van – vágja rá keserű mosollyal a lelkész – az az út eredetileg nem is Kápolnához tartozott, hanem Pusztahollódhoz, aminek ugye semmi érdekeltége sincs erre, így húsz évig rá se nézett senki. Akkor azt találta ki az RMDSZ, hogy vegye át a megye, és akkor meg lehet javítani. Ez is évekig tartott, amíg, akinek kellett, lemondott róla, a megye pedig átvette, ez alatt nem is volt szabad hozzá nyúlni. Végre meglett az út, és most remekül lehet járni rajta.”

Szóval, mint már írtam volt, tér lenne közösségi életre, csak nincs, aki élje, a fiatalokat pedig nehéz megtartani Gyantán, pláne odacsábítani. „Az iskola ezzel kapcsolatban szemléletes példa. Hatvan frissen végzettet kérdeztünk meg Váradon, akik nem kaptak helyet a tanügyben, hogy jönnének-e hozzánk dolgozni, de majdnem mind azonnal nemet mondott, hiába a szolgálati lakás, kiemelt fizetés.

Volt egy fiatal hölgy, aki szeretett volna jönni, őt a szülei beszéltek le, féltették valamitől. Ennek köszönhető, hogy jelenleg szakképesítés nélküli helyettesítő tanerőnk van. Addig nem volt gond, amíg volt egy idős tanító néni, aki Nagyenyeden végezte el a tanítóképzőt, de ő nyugdíjba ment és elköltözött az unokákra vigyázni. Aztán évekig a feleségem dolgozott itt, aki szintén szakképzett tanítónő, de a nagyobbik gyermekünk felsős lett, és nem akartuk román tagozatra adni Kápolnára, így ő hét közben benn van a gyerekekkel Váradon, benn is dolgozik a Lorántffyban.”

Mivel a nagy beszélgetésben megfellelkezünk az idő múlásáról, sietve megyünk át a parókiáról az iskolába, így is csak futólag találkozom az éppen távozó iskolásokkal, s már csak két lurkót, Zolikát és Luca-t találok az óvodában Horváth Edit helyettesítő óvó nénivel. „Hét éve dolgozom itt, de nem állandó jelleggel. Volt, amikor a tiszteletes asszonyt helyettesítettem, amikor pedig ő is és az idős tanító néni is elmentek, az óvoda üresen maradt, nem jött szakképzett munkaeő, én kerültem ide. Négy éve állandó jelleggel itt vagyok, egyedül viszem az óvodát, nincs dadus, hisz kevés a gyerek” – mondja Horváth Éva. Beszélgetésünket Luca nővérének érkezte szakítja meg, miközben a kisfiút öltözteti, ő is szíves rendelkezésemre áll. Megtudom, Rodica maga is az iskola diákja volt, őt még az idős

Luca-ért nővére, Rodica jött az óvodába

„Nekünk az a dolgunk, ameddig van valamin, és van akinek, tartuk meg. Az utolsó gyerekért is ki kell állni” (Soós József)

Ketten a tíz gyantai óvodás közül

tanító néni oktatta, akkor öten jártak az iskolába. Az 5-8. osztályba átment Kápolnára, de onnan nem tanult tovább. Itthon él a szüleivel, saját kis kertjüket művelik, illetve az édesapja Magyarországra jár át idénymunkára, dinnyeföldeken dolgozik, ezzel egészíti ki a család jövedelmét. Búcsút veszünk a többiektől, a tiszteletes úr először a régi tanterembe vezet, ahol még a felesége kezdte meg a tanítást, most régi idők relikviáival van tele. Jól látszik, az egyház az elmúlt években tényleg sokat tett annak érdekében, hogy az oktatás körülményei javuljanak. Aztán már a hatalmas, felújított templomban sétálgatva – melyet csak egy-egy kórustalálkózón tudnak megtölteni – óvatosan felteszem utolsó kérdésem Soós tiszteletesnek: jelen körülmények között miként látja a jövőt? „A dolgokat nem mi alakítjuk. Nekünk az a dolgunk, ameddig van valamin, és van akinek, tartuk meg. Az utolsó gyerekért is ki kell állni. Én nem tudok munkahelyeket teremteni, embereket idecsábítani, pedig Gyanta messze nem rossz hely” – teszi hozzá némi reménnyel.

Már nem akarják megszüntetni

Hogy válaszokat találjak, arra a bizonyos meddigre, tovább kérdezősködöm. Gheorghe Ioan Vid, Feketekápolna polgármestere telefonos megkeresésünkre a hivatal gyantai iskola bezárására vonatkozó törekvéseit anyagi okokkal magyarázza, mivel a református egyházzal korábban megkötött szerződés értelmében az önkormányzatnak havonta kétezer lejtt kellene fizetnie az egyházközségnek (azt nem cáfolja, hogy nem fize-

tik), ám ez a település anyagi helyzetéhez képest túl nagy összeg. Azt is károsnak tartja, hogy nincs szakképzett tanerő. Vid hozzáteszi: már nem akarják megszüntetni a gyantai magyar osztályt, bár továbbra sem látja sok értelmét a működtetésének. Mint mondja, az előkészítőtől a negyedik osztályig összesen négy gyermek tanul itt, és bár érti, hogy a szülők anyanyelvükön taníttatnák gyermekeiket, ötödik osztálytól a községben csak románul van lehetőség továbbtanulni, ez pedig további nehézséget jelent majd a gyerekeknek, ha addigra nem tanulják meg kellőképpen a többség nyelvét. A községben csak Feketekápolnán van modern iskola, a többi településről is ide szállítják a gyermekeket. Gyantáról is iskolabuszszal vinnék át a tanulókat, és ahogyan máshol meg tudják ezt szervezni, itt sem lenne gond – mondja a polgármester. „De ha a magyar református szülők úgy gondolják, hogy nem akarják Kápolnára járatni a gyermekeiket, akkor meg kell találni a megfelelő megoldást” – teszi hozzá, ami szerinte a gyantai osztály átköltöztetését jelenti az önkormányzat felújított épületébe. Ez a következő tanévben meg fog történni.

Grim András, a Bihar megyei RMDSZ alelnöke szerint a nehézségek ellenére sem szabad lemondani a szórványról. Ennek érdekében, ahol lehetett, igyekeztek az RMDSZ-körzeteket feléleszteni, vagy újakat létrehozni. A gyantai iskolával kapcsolatban elmondja: amíg egy magyar diák is van, aki az anyanyelvén akar tanulni, annak ezt a lehetőséget biztosítani kell, ez nem lehet kérdés. Hosszú távon, ahogy a többi szórvány településen is, meg kell nézni azokat az adottságokat, amiben perspektíva lehet, és a történelmi egyházakkal összefogva egyedi stratégiákat kell kidolgozni. Gyantán fekvése miatt is adódik, hogy a turizmusban rejlő lehetőségekre lehetne elsősorban kiaknázni, a pályázatokra, illetve a magyarországi testvérkapcsolatokra építve. „Azon a településen, ahol van gazdaság, van iskola és templom, illetve a közösség megkapja a neki járó jogokat, tiszteletet, ott megmaradnak a fiatalok is” – összegez a szervezet megyei szórványügyi alelnöke.

Svédország: saját minta, vagy az európai trendek?

Az ország történetében szokatlan módon egy előre hozott választás lehetősége is felvetődött múlt év végén Svédországban, végül a baloldali-zöld koalíció kiejtette a jobb-közép ellenzékkal (Alliansen). Közös céljuk: megállítani a szélsőjobb térnyerését, amit az immár itt is megjelenő bevándorló-ellenesség szít. ADY ANDRÁS írása.

Minden vitán felüli, hogy Svédország a huszadik század közepére elérte azt, ami világcsofajaként jellemezte: a második világháborúban tanúsított semlegessége után a letarolt Európához viszonyítottan kifejlesztett egy olyan politikai egyensúlyhelyzetet, sőt (bár zűrös így fogalmazni) egyfajta politikai moralitást, amely azóta mintapélda. A politikai korrektség és kiegyensúlyozottság eredményének lehet nevezni a jóléti társadalom kialakulását. Ez sem bizonyult túlságosan nehéznek, az alapok megvoltak hozzá: a „szocialitás” olyan szintje, amelyre esély sem volt soha a bolsevik példa mentén, ugyanakkor a kapitalizmusnak olyan emberi – és mert nem kerülhetem ki, hát félve használnom ismét a szociális szót –, arculatát valószínűtlen meg, hogy a kilencvenes évekig Európa szerte mindenki irigyen sóhajtozott. Minden jel arra mutatott, hogy Svédország marad a vén kontinens ezen túl is jellemző és meghatározó arany középutas országa: egy EU-állam, amely az Unió bezzeg-gyereke, demokráciájával, hosszú ideje fennálló békéjével – amelynek „filingjét” kifelé is sugározza. Valamint szolidaritási állandóival példaképe a régióknak, a kontinensnek.

Kényes téma Aztán az 1995-ös EU-csatlakozás után, szinte azonnal megjelentek a svéd médiában olyan, előbb figyelmeztető, majd az idő haladtával egyre vészharangosabb anyagok, amelyek a védjegyes demokrácia veszélyére, küszöbön álló

A pénzügyi krízisek mellé társult a reprezentációs krízis is: az európai polgár úgy érzi: nincs, vagy nem megfelelő a politikai képvisellete. A voksa kell, a véleménye nem

Jimmie Akesson, az SD elnöke szerint nemzetbiztonsági kockázatot jelentenek a bevándorlók

összeomlására figyelmeztettek. És ismét érdekes, hogy az akkori anyagok nagy számban az immigrációra fókuszáltak, egyre inkább az lett az olvasók érzése, hogy amennyiben mindez igaz, úgy lassan nem maradnak őshonosok az országban, és igazzá válik, amit rebesgetnek, hogy a „svéd” tulajdonnévből lassan pejoratív értelmű minősítő jelző lesz. Sokan elemezték már akkor, hogy mi lehet e jelenség hátterében, és született egyféle ötletpárlat, miszerint a svédeknel, a sok ideje gyakorolt és belsővé váló politikai korrektség miatt, egyszerűen nem illik, nem szabad a bevándorlásról beszélni. Főleg, ha problémás. Hogy ezeknek a hangoknak mennyire volt akkor igazságértékük, vitatható, az már kevésbé, hogy ennek nyomán a mostani svéd szociosz egy része mintha nem akarná észrevenni, hogy ebben az országban is, ahogy a világ majd minden részén, igenis létezik bűnözés, fajgyűlölet és ez a bevándorláshoz is köthető probléma. Esetükben a kérdés már úgy is feltevődhet, mennyire tartható fenn a svéd jóléti modell, amely világhíresen nyitott, és mennyire érdemes a szomszédokat is észrevenni. A finnek, dánok és norvégek mind jóléti, de ami a bevándorlást illeti, szerintük a jólét kulcsa egy zárt(abb) állam. Finnország problémája a roma és kelet-afrikai

bevándorlás, Dániáé a post-Jylland-Posten-szindróma, Norvégiáé a lengyel, afrikai, ázsiai bevándorlás és persze a Breivik-féle svasztikás iszlám- és multikulti-ellenesség. Nos, az előzőeket lehet úgy is értelmezni, hogy a csatlakozás után, a svéd (szélső)jobboldalnak volt egy elhúzóódó, az immigráció-gumicsont veszélyeit taglaló kampánya, amely a muszlim kérdést még csak marginálisan tartalmazta, de az új tagállamon belüli politikai jó helyezkedését hivatott biztosítani. Csakhogy közben, ha az Unió maga még nem is fuccsolt be, megdőlni látszik azon kísérlete, hogy felszámolja a nacionalizmust. Egészen pontosan arról van szó, hogy a második világháborút követően igyekeztek felszámolni a nemzetállamokat, és erre a legjobb kísérlet az Unió lett, amelynek hivatása, hogy intézményei és intézkedései nyomán kialakítsa a szupranacionális európai identitást. A projekt elkezdett működni, pénzügyi szinten (eurozóna) dübörgött is, egészen addig, míg a 2008-as pénzügyi világválsággal ez a motivátor is kérdőjeles lett. Attól errefelé, Európa, és vele Svédország is, mintha újra felfedezte volna a nacionalizmust. A pénzügyi krízisek mellé társult a reprezentációs krízis is: az európai polgár úgy érzi: nincs, vagy nem megfelelő a politikai képvisellete. A voksa kell, a véleménye

nem. Svédország nehezen veszi át a bevándorló-ellenes kontinentális hangulatot, kezdőnek minősül ebben, nem is csoda, hisz ez az ország párját ritkította abban is, hogy miért fogadott be idegeneket: nem a munkaerőhiány miatt (Németország példája), hanem szociális szolidaritási, meg politikai megfontolásokból. Még valami: a svéd bevándorlás-probléma nem hasonlít a kontinens volt gyarmatbirodalmainak konfliktusaihoz (pl. Franciaország), mert az ezerhatszáz éves derekán létrejött, a Delaware-folyó menti Új-Svédország, vagy a Nyugat-afrikai partvidék Svéd Aranypart nem nevezhető időtálló gyarmatnak. A muszlim csoportok befogadásával sem változott a mostani helyzet, és az végképp nem mondható, hogy a svédek muzulmánjai radikálisabbak, képzetlenebbek, államilag kezelhetetlenebbek, integrációellenesebbek lettek volna, mint más országok hasonló csoportjai, sőt. (Érdekes adalék az idegenellenességgel kapcsolatban: a napokban Rovana Plumb román munkaügyi miniszter többek közt a svédországi nagyvárosokban kolduló romániai romák helyzetéről tárgyalt Stockholmban.)

A szélsőjobb ellen
tüntető a svéd
fővárosban

**Az végképp
nem
mondható,
hogy
a svédek
muzulmánjai
radikálisab-
bak, képzet-
lenebbek,
államilag
kezelhetet-
lenebbek,
integráció-
elleneseb-
bek lettek
volna,
mint más
országok
hasonló
csoportjai**

Választás helyett kompromisszum

Ennek ellenére a nemzetközi és európai radikalizálódás ide is eljutott, igaz érdekes formában: a Svéd Demokraták (SD) nem zsidóellenesek – ez csak azért érdekes, mert anno rendeztek azért ők is pártgyűléseket náci egyenruhában –, a „kellemetlen idegenek” számukra inkább a muszlimok. A tavaly szeptemberi parlamenti választásokon úgy tűnt, marad a majd százéves elrendeződés, csak hogy parlamentbe jutott a svéd mércével mindenképpen szélsőjobb SD, s nem csak ez volt a nagy meglepetés, hanem az is, hogy némi utánaszámolással kiderült, a 49 képviselő alakulat, ha akarja, megbéníthatja a parlament működését. És akarhatja, mert mind ez ideig úgy néz ki, hogy a svéd miniszterelnök tartja magát decemberi fellángolásához: „Nem hagyom, hogy az SD diktálja a feltételeket”. Igaz, ez, eredetileg az állami költségvetésről szóló hosszú, steril viták eredménye volt, de Stefan Löfven nem csak erre korlátozta kifakadását, a címzett az SD programja volt, miszerint véget kell vetni a bevándorlásbarát politikának és 90 százalékkal csökkenteni kell az immigránsok számát. Az SD pártve-

zér Jimmie Akesson szerint Svédország számára az iszlám a legnagyobb nemzetbiztonsági gond. A szociáldemokraták és a zöldek koalíciója nyikorog, s a jobbközép ellenzéki szövetség kompromisszum-készsége kellett ahhoz, hogy elkerüljék az SD további megerősödését eredményezhető márciusi előre hozott választást. Ez persze nem a helyzet megoldása, inkább a problémák elnapolása.

Mindent számba véve, a svédek is elérte az a meghasonlást, amely Európát jellemzi, és amely 2015-öt választási szempontokból kimondottan érdekessé teszi: Anglia EU-szkepticizmusa kökeménységként jelenhet meg, Franciaország gazdasági visszacsúszása teljében, Olaszország úgyszintén, Németországnak gondjai lesznek megmagyarázni mire jó még az euró, Görögországot elhúzódozó szélsőbalos gyulladás fenyegeti. Svédország mindenképpen skizisként éli meg ezt a környezetet, és a környezet befolyását a saját monetáris és politikai, nem utolsósorban mélyen szociális, udvarias és kényszeresen korrekt morális-országlási karakterre: kezd érthetetlen lenni számára, miért veszít példaképeiből, sőt versenyképességéből is.

Az európai iszlám arcai

Európában ugrásszerűen nő a muzulmánok aránya, egységes és egyértelmű iszlamizációról mégsem lehet beszélni. Ahány muzulmán közösség, annyiféle, s különböző hatással van ezekre az európai államok bevándorlási, szociális és integrációs politikájára. Pozitív és negatív példái egyaránt vannak az együttélésnek. Ezekből válogat **PARÁSZKA BORÓKA** összeállítása.

„Meg kell védeni az európai civilizációt” – ez volt a *Charlie Hebdo* szerkesztősége ellen elkövetett merénylet után a legelterjedtebb meggyőződés, amely konzervatív és liberális, bevándorlóellenes és magát toleránsnak mondó fórumokon egyaránt felbukkant. A civilizációs védekezésre, harcra felszólító mondat esetenként kimondott, gyakran elhallgatott folytatása ez volt: „az iszlám terjedésétől”. Valóban az iszlám terjed? Vagy, különböző okokból nő a muzulmán közösségek száma-mérete? Ez a növekedés pedig hozza magával az iszlámon belüli, és az iszlámmal szembeni konfliktusok terjedését. Mit kezdjünk ezekkel? Az általános meggyőződés az, hogy a muzulmán migráció veszélyes Európára, olyan globális tendencia, amit csak mérsékelni lehet, megállítani nem.

Nincsenek pontos adatok Az utóbbi fél évszázad gazdaságtörténetét, demográfiai folyamatokat te-

kintve az iszlámra, pontosabban az iszlám kultúrkörhöz tartozó közösségek jelenlétére évtizedek óta szükség van az előregedő kontinensnek – a nyugati államok mindenképpen rá vannak szorulva erre. Több olyan évtized is mögöttünk van, amikor különböző intézkedésekkel kifejezetten ösztönözték a bevándorlást Németországtól Hollandiáig.

Azt, hogy hány muzulmán él az Unió tagállamaiban, csak találgatni lehet. Az ezredforduló első évtizedének végére 6 százalékra becsülték a teljes lakossághoz viszonyítva lélekszámukat, a következő három évtizedben ez az arány 20 százalékra nőhet. Regionális bontásban jelentősek az eltérések, Franciaországban a lakosság fele muzulmánként vallhatja magát 2050-re, ha a jelenlegi folyamatok lesznek a meghatározóak. A legnagyobb közösség most is Franciaországban él, jelenleg a francia állampolgárok, illetve az ebben az országban huzamosan tartózkodók tíz százaléka muzulmán.

A francia adatvédelmi szabályoknak megfelelően a világnézeti, egyházi hovatartozást nem rögzítik a kérdezőbiztosok, az iszlám közösség méretét a bevándorlók, illetve bevándorló generációk származási helye szerint becsülik meg. E szerint a legtöbb muzulmán az egykori francia gyarmatról, Algériából települt át Franciaországba, ők másfél milliós közösséget alkotnak. Egymillióan

● **Franciaországban a lakosság fele muzulmánként vallhatja magát 2050-re, ha a jelenlegi folyamatok lesznek a meghatározóak**

Marokkóból érkeztek, a teljes, muzulmán országokból származó populáció száma eléri a hat milliót. Már az ezredforduló környékén felmerült ez a számadat, ám ekkor Michele Tribalat iszlámkutató arra figyelmeztetett: túlbecsülik a mozlímok arányát. Ha a 2000-es évek elején nem is állta meg a helyét ez a feltételezés, a demográfiai folyamatokat jól jellemzi, hogy az elmúlt 15 évben megkétszereződött a számuk. Ma már nem túlzás 6 milliós közösségről beszélni.

Gazdasági és politikai migráció Németországban feleannyi muzulmán él, mint Franciaországban, 3 millió ember – ez a lakosság 3,9-4 százalékát jelenti. A 2011-es népszámlálás során azonban a német állampolgárok csupán 1,9 százaléka vállalta az iszlám közösséget. A francia és a német helyzet hasonlósága, hogy mindkét országba a hatvanas-hetvenes években történt tömeges áttelepülés, zömében gazdasági migránsokról lehet beszélni. Ám, amíg Franciaországot az algériaiak és a marokkóiak, általában észak-afrikaiak választották, addig Németországba zömmel törökországi vendégmunkások érkeztek: a mai német muzulmán közösség 63 százaléka török származású. A lakosság arányát tekintve a francia helyzethez a leginkább a hollandiai bevándorlási folyamatok hasonlítanak: az itt élők 6 százaléka muzulmán. A hatvanas-hetvenes években a holland kormányok ösztönözték a bevándorlást, mert már akkor nyilvánvaló volt, hogy munkaerő-pótlásra van szükség, elsősorban a szolgáltatóiparban. Ekkor Törökországból, Algériából és Marokkóból érkeztek migránsok. A hetvenes évek második felétől a politikai menekültek száma nőtt: Iránból, Afganisztánból, Pakisztánból, Szomáliából és Boszniából is fordultak segítségért, védelemért Hollandiához. Az ezredforduló után végbement egy sajátos demográfiai folyamat: körülbelül félmillió muzulmán volt kevesebb, mint amekkorának ezt a közösséget a ko-

Török bolt Berlinben

lékezett vissza a *New York Times* hasábjain egyik iskolatársuk, aki szerint a későbbi terroristák fiatalokkorban egyáltalán nem voltak „jó muzulmánok”. Ám ez a „vallássá” váló Párizs mégsem tudott a vallási közösségektől elszakadók számára valódi alternatívát, szociális biztonságot kínáló otthonná válni. A társadalmi feszültségek nőttek, az egykor hasznos munkavállalók leszármazottaira már nem volt úgy szükség a munkaerőpiacon, mint a szülőkre néhány évtizeddel korábban. Így a társadalmi konfliktusok kulturális konfliktusokká váltak – ahogy nőtt a muzulmán közösség aránya, és a munkanélküliek száma, úgy erősödött az iszlámellenesség is. Ezzel egyidőben jelentkezett, mintegy ellenhatásként, kulturális reakcióként a „reiszlamisztáció” – szoros összefüggésben a terrorizmus átalakulásával, terjedésével.

Németországban ez a fajta polarizáció másként alakult. Nem csak azért, mert a muzulmán közösség számarányát tekintve kisebb, hanem azért is, mert a török bevándorlók révén szorosan kötődik Törökországhoz. (A 3 millió muzulmán közül 2,5 millió török származású.) Amíg Törökország a kulturális nyitás, az európai együttműködés és közeledés politikáját folytatta, amíg ebben a térségben a modernizáció és a szekularizáció volt a meghatározó, addig a németországi török közösségek integrációs helyzetét is ez befolyásolta. Mint ahogy hatással volt arra, ahogyan a német társadalom viszonyul az ehhez a kultúrkörhöz tartozókhöz. Németországból származik az „euro-izlám” elmélete, Bassam Tibi szír származású politológus vezette be a köztudatba, és azt jelzi: az ebben a politikai közösségben működő iszlám az európai pluralizmushoz, demokratizmushoz, szekularizmushoz illeszkedik. Törökország és Németország azonban ellentétes pályán mozog, legalábbis ami az integrációs szándékot, a modernizációs elkötelezettséget illeti. Az ezredforduló előtt a Németországban élő törökök jelentős hányada, több mint fele úgy töltött el évtizedeket a befogadó országban, hogy nem kapott állampolgárságot. Vendégmunkásként éltek le az életüket, gyerekeik német

rábbi adatfelvételek és tendenciák alapján becsülni lehetett. A visszaesés oka, hogy az iszlám kultúrkörbe tartozók „láthatatlanná” váltak. Ebben az időszakban a holland szélsőjobb egyre aktívabban működött, sokan vélték úgy, tanácsos eltitkolni a származásukat. Még többen voltak olyanok, másod- és harmadgenerációs bevándorlók, akik olyan mértékben integrálódtak a holland társadalomba, hogy már nem vállalták az etnikai-vallási-kulturális közösséget, „kiiratkoztak” az iszlám világból.

Nagy-Britanniában a lakosság 4,3 százaléka muzulmán, ötven év alatt (1961-től 2011-ig) 50 ezerrel 3 millióra nőtt az iszlám kultúrkörhöz tartozók aránya. Az egykori gyarmatbirodalom bevándorlói között a legtöbben a Közel-keletről és Észak-Afrikából származnak, de jelentős lélekszámmal, és nagy múlttal rendelkezik a Nagy-Britanniában élő jemeniek közössége is. Dániában hivatalos adatok szerint a lakosság 3,7 százaléka muzulmán, de becslések szerint ez az arány eléri az 5 százalékot: azaz háromszázezer ember tartható így nyilván.

Közös perifériák A fenti adatokból nyilvánvaló, hogy az „iszlamisztáció” nem egységes folyamat, az Európa-szerte élő első-, másod-, és harmadgenerációs migránsok egymástól kulturális szempontból rendkívül különböznek (hiszen Észak-Afrikától a Közel-Keletig,

Imádkozó
muzlimok
Párizsban

Törökországtól Jemenig terjed az a térség, ahonnan származnak). A kutatók közös vonásként talán csak a szociális háttérrel szokták megnevezni: a többség periférián élő, vagy marginalizálódott családokból származó ember. Szintén közös háttér az, hogy a hatvanas-hetvenes évek reindusztrializációs folyamatai sodortak Európába egy új, muzulmán munkásosztályt, az iparosítás esélyei és kudarcai a legérzékenyebben ezek leszármazottait érintették.

Azt is mondhatjuk: az, ahogyan az európai integrációt igenli, vagy elutasítják a muzulmán európaiak, az annak a jele, hogyan alakul az európai foglalkoztatás-, oktatáspolitikai és szociális ellátórendszer. Franciaországban ezért is válhatott akut problémává az iszlám közösség és a nem iszlám társadalom viszonya, mert bár kulturális értelemben gyors volt az integráció és asszimiláció ebben az országban, a muzulmán bevándorlók zöme a leszakadó, súlyos szociális problémákkal küzdő ipari központokban rekedt.

Többféle polarizáció A *Charlie Hebdo* ellen merényletet elkövető, algériai származású testvérpár, a Kouachi fivérek e francia-bevándorló proletár sorsnak a típusai. Úgy kamaszkodtak fel, 12, illetve 14 éves koruk után nevelőintézetbe kerülve, hogy vallási nevelésben nem részesültek, hitüket nem gyakorolták. „Párizs volt a vallásuk” – em-

Az ezredforduló előtt a Németországban élő törökök jelentős hányada, több mint fele úgy töltött el évtizedeket a befogadó országban, hogy nem kapott állampolgárságot

iskolába jártak, barátságaik, kapcsolataik is ide kötődtek, de tudták: egyszer letelik a szolgálati idejük, és visszaköltöznek majd eredeti hazájukba. Az ily módon kettészakadt életek számára a biztató perspektíva az volt, hogy csökken a különbség a két ország között, nem csak az életszínvonalat illetően, hanem kulturálisan, társadalmilag is. Érdemes lesz hazavinni az „euro-iszlámot”, és otthon majd gyakorolni is lehet azt. Az ezredforduló után változtak a német bevándorlási, állampolgársági törvények, többen kaptak német állampolgárságot is. Egyrészt a német társadalom felmérte azt, hogy a szétszakított, ideiglenesen Németországban tartózkodó családok távozása tartósan nem segíti a demográfiai folyamatokat, hosszútávú népességpótlásra van szükség. Másrészt azért, mert így tűnt korrigálhatónak a multikulturalizmus elégtelen működése. (Emlékezetes nyilatkozata volt Angela Merkelnek, amikor a multikulturalizmus végét jelentette be, épp az együttélésből fakadó konfliktusokra utalva.) Felerősödött tehát az integrációs szándék Németországban. Csakhogy ugyanebben az időszakban erősödött a török reislamizációs törekvés, a modernizmussal való szembefordulás. Azok, akiknek a több évtizedes törökországi kötődései elég erősek voltak, már nem akarták feltétlenül az „euro-iszlámot”, nem győzte meg őket a német bevándorlási politika későbbi engedékenysége. Ugyancsak ilyen görbületet írt le az integrációs szándék – iszlámellemesség párhuzama Dániában is, ahol a bevándorlási törvényeket az ezredforduló után Európában szinte példátlan módon megszigorították. Az itt élő muzulmán közösség jelentős része elhagyta az országot, a maradék számára nehezebbé vált a szociális juttatásokhoz való hozzáférés, és ezzel egyenes arányban nőtt a társadalmi feszültség is. Kilenc évvel ezelőtt Dániában már volt egy előjátéka az idej franciá karikatúra botránynak. A *Jyllands Posten* negyven karikaturistát kért fel Mohamed próféta ábrázolására, a főszerkesztő pedig iszlámellemes szöveggel adta közre az illusztrációkat. Világméretű felháborodás követte ezt az akci-

Ma John Osborne muzulmán fiatalokról mintázná a Dühöngő ifjúság hőseit, csak itt a lázadás fordított irányú

ót, a szélsőséges iszlám szervezetek tüntetéseket szerveztek, többrendbeli terrorfenyegetés érte Dániát. Az azonban nem jutott el a közvéleményig, hogy a dániai muzulmán közösség elutasította a szélsőséges iszlám megmozdulásokat, ahogy arról sem esett szó ennek a botránynak a kapcsán, hogy a bevándorlási, illetve szociális törvények módosítása milyen hátrányos helyzetbe hozta az amúgy is kiszolgáltatottan élő bevándorlókat.

„Kultúrharcként” tartotta számon ezt a dán, az európai közvélemény – messzi országokban a tüntetéseknek több száz halálos áldozata is volt, ám a kulturális különbségeken túli társadalmi, szociális problémák valódi okai nem váltak ismertté, értetté és így azok kezelésére sem született javaslat. Pedig a demográfiai, munkaerőpiaci folyamatok ösz-

szeérnek. Az iszlám közösségekben magasabb a fiatalok aránya, mint a nem iszlám közösségekben, több gyermeket is vállalnak ezek a családok: így az európai fiatalokat érintő munkanélküliség a muzulmánokat különösen érzékenyen érintik. Ma John Osborne muzulmán fiatalokról mintázná a Dühöngő ifjúság hőseit, csak itt a lázadás fordított irányú. A tekintélytisztelt, és a vallási tekintélybe vetett remény, a kulturális elzárkózás, elkülönülés, az egyházi konzervativizmus élteti és teszi valóban veszélyessé. Kiutat az jelenthet, ha a sokat hivatkozott „európai értékek”, a pluralizmus, demokratizmus és modernizációs szándék kiegészül a szociális érzékenységgel. Ha az iszlámon belüli nyitást az európai befogadókészség és tolerancia egészíti ki, támogatja és erősíti.

A Váradi Törzsasztal
vendége **Cserna-Szabó András**
2015. január 30-án, pénteken este 6 órakor
az Illyés Gyula Könyvesboltban (Teleki utca)
beszélgetőtársa **Kőrössi P. József**

Szervező
a Váradi folyóirat

Fotó
Valuska Gábor

szépirok
larsasága

na

Fodor István, a Magyar Nemzeti Múzeum címzetes főigazgatója

Gézának nem volt jó a „sajtója”

A jeles régész, a Szacsavay Akadémia idénynyitó előadójaként érkezett honfoglaló eleink Bizánc és Róma közötti vallásválasztó dilemmájáról. SZILÁGYI ALADÁR igyekezett Géza nagyfejedelem – Szent István kultusza miatt – elhalványult történelmi érdemeiről is faggatni a kutatót.

Valahol azt a legendába illő állítást olvastam, hogy már Levédiában olyan sok keresztény volt a magyarság körében, hogy Bizánc térítő püspököt küldött hozzájuk. Mi a véleménye erről?

Ez a feltételezés abszolút minden alapot nélkülöz. Aki ezt elterjesztette, az valószínűleg hallott valamit arról, hogy a bizánciak aktívan térítettek a Fekete-tenger partvidékén, hiszen ezen a területen a Krisztus előtti 8. századtól már görög városállamok keletkeztek, tehát ott a görög kultúrának erős gyökerei voltak. Ezért Bizánc a 4. századtól valószínűleg létrehoz egy úgynevezett térítőpüspökséget Boszporosz városában, a mai Kercs, a Krím-félsziget keleti csücskében. Egy fontos kereskedelmi hely volt, ahol sokan megfordultak, később a magyarok is.

Ami a Kazár Birodalmat illeti, a magyarok sokáig éltek a területén. Meddig, talán százötven évig is?

Annál kevesebbet, de erre pontosan nincsenek források. Én úgy gondolom, a magyaroknak az a része, amelyik idejött – egy részük keleten maradt, akiket Julianus barát talált meg 1235-ben –, 750 körül telepedett le a kazár kaganátus területén. Erre nézvést egy meghatározás van Anonimusnál, amelyik úgy hangzik, hogy „dentümoger”. Erről Németh Gyula úgy gondolta, hogy a „dentü” az „Don-tó”, tehát a Don torkolata. Ez az értelmezés nem állja meg a helyét, mert a „d-t” egészen a 12. századig a magyar nyelvben kicsinyítő képző volt. A fenti esetben „Kis-Don” jelent, szláv párja a „Donyec”.

Nem véletlenül vettem fel ezt a kérdést, hiszen Kazáriát két irányból érték vallási befolyások, egyrészt a kereszténység, másrészt a mohamedanizmus részéről, viszont a kagánok – bizonyára józan megfontolásból, talán a jelentős zsidó kereskedőréteg befolyására – a két nagy rivális, a keresztény Bizánci Birodalom vagy a muzulmán Abbászida Kalifátus államvallása helyett a judaizmust választották. Vajon mindez hatott az ott élő magyarságra is?

Ezt nehéz bizonyítani, az viszont biztos, hogy a magyarokat kazár részről erős, egyéb jellegű befolyások érték. Bíborbanszületett Konsztantintól tudjuk, hogy egy olyan államszervezet, mint a kazároké, erős hatással volt a magyarok berendezkedésére. A bizánci császár magához rendeli a magyar törzsfőket, és Levédit nevezi ki közülük primus inter paresnek, elsőnek az egyenlők közül. Ennek az első magyar törzsi szervezetű, nomád szerkezetű államkezdeménynek az élén két vezető áll, a „nagyfőnök” és a „kisfőnök”, a „kende” és a „gyula”. A harmadik méltóságot viselő „karha” vagy „harka” – a bíró – elnevezése és funkciója megegyezik a kazárokéval. Tehát biztos, hogy kazár mintára szerveződtek.

Akárhogy is történt, a kereszténységre térítés nem „légüres térben” hatott eleink hitvilágára?

A magyarokat különböző vallási hatások érték, de tény, hogy a magyarság – akár a környező steppei népek – eredetileg a samanizmusnak nevezhető vallás híve volt. De a samanizmust nem úgy kell elképzelnünk – erre László Gyula mutatott rá, meg Pais Dezső –, mint ahogy a Szibériában kutató néprajzosok gondolták a 18. században, hogy a sámánjaik afféle nemzetségi-törzsi orvosok, jósok voltak, hanem már a honfoglalás előtti időben kialakul egy olyan sámán-kategória, ame-

lyiknek a tagjai a Kazár Birodalomban magának a kagánnak, a nomád szervezetű államnak a szolgálatában állnak. Az akkori sámánhit már közel áll az egyistenhithöz.

Tehát univerzálisabb, mint egy kis törzsi közösségé?

Így van. Benne van egy arab forrásban, hogy a magyarok hite szerint a „legfőbb”, az nem más, mint az „ég”, a „kék ég”, az „Ég Ura”, aki nem más, mint „Tengri-kán” ezeknek a népeknek a nyelvén. Ezért a vallástörténelem tengrizmusnak nevezi. Ezek a sámánok már nem ugrálnak át a tűzön, nem dobolnak, nagy tudású, nagy tekintélyű emberek. Ilyen az avaroknál is van, a hunoknál is ismeretes ez a fajta samanizmus, a kazároknál, a türköknél épp úgy, mint a magyaroknál. Az akkori „pogány” hitvilágnak ez a legmagasabb foka. Az azonos vagy a közel azonos hit rendkívül fontos szerepet játszott abban, hogy egy államot össze lehessen tartani. Tehát a magyarságnak már a honfoglalás előtt volt egy magasabb rendű pogány vallása, a tengrizmus, a samanizmus legfelsőbb foka.

A honfoglalás-kori, körüli magyar sírokból – főleg előkelő hölgyek temetkezési helyén – tudtommal sok olyan tárgyat találtak, ami a kereszténységre utal. Ez mennyire volt jellemző?

Igen, találtak, nem is keveset, elsősorban ereklyetartó kereszteteket. Ezek két részből állnak, enkolpionnak hívják másképp, ebbe Krisztus keresztfájáról került be egy darab – évente több mázsányit adtak el belőle élelmes szentföldi kereskedők... Ezek útján kerülnek Magyarországra. De feltártak gazdag pirinyi honfoglalás kori sírt, ahol egy görög nyelvű varázsszöveget találtak egy kéz nagyságú lemezen, ami bele van foglalva egy nyakban hordható, kúp alakú tartóba. Találtak egyszerűbb, bizánciasan széles szárú kereszteteket

Az első magyar törzsi szervezetű államkezdeménynek az élén két vezető áll, a „nagyfőnök” és a „kisfőnök”, a „kende” és a „gyula”. A harmadik méltóságot viselő „karha” vagy „harka” (bíró) elnevezése megegyezik a kazárokéval

▷ is, és egy tiszabezdédi, honfoglalás kori tarsolylemezünkön is van egy bizánci kereszt. Ez nem jelenti azt, hogy keresztények lettek volna...

Egyfajta kincshalmozás volt?

Nem. Ők látták, hogy azokat a tárgyakat tisztelik a keresztények, hisznek abban, hogy segít az emberen, azt vélték, hogy afféle amulettek, gondolták, ártani nem árthat, azokat is tegyük a farkasfog mellé. Szabó János Győző kollégánk, aki az egri múzeumban dolgozott, azt feltételezte, hogy a honfoglalók temetkezési szokásainak vannak olyan elemei, amelyek a bizánci kereszténységre utalnak. Ha az elhunyt mellén keresztbe tették a kezét, az azt jelenti, hogy bizánci keresztény volt. Ez nem alap nélküli feltételezés, néhány esetben én is megnéztem román temetőket Dél-Erdélyben, 16-17. századiakat, majdnem mindenkinek így van a keze. De a 10. században ez még nincs így, hiszen előfordul teljesen pogány sírban is, tehát ennek nem tulajdoníthatunk ilyen jelentőséget. Vannak, akik ebben hisznek, én nem.

Részint a Bizánccal való kapcsolatainknak is köszönhetjük, hogy ide kerültünk, hiszen amikor a bolgár cár megtámadta Bizáncot, akkor ők sikerrel szövetszövekedtek a magyarokkal. Később ez visszajára fordult, amikor a bolgárok a besenyőkkel szövetszövekedtek a magyarok ellen, kénytelenek voltak a Kárpátokon belülré húzódn. Ugye, nem véletlen az – nem csak a szövetség, közelség miatt –, hogy az első nagyobb térítési törekvések onnan indultak felénk?

Nyilvánvaló, hiszen a magyarok kelet felől jöttek, és a honfoglalás előtt három évtizedig az Etelközben laktak, amelyik a Dnyeper vidéktől a Kárpátokig, az Al-Dunáig tartott. A magyarok tehát határosak voltak a bolgárokkal, azzal a görög kereszténységgel, amelyik ekkor a bolgároknál is el volt terjedve. Egy kereskedelmi vita miatt háború tört ki a bolgárok és a bizánciak között, és a bolgár cár legyőzte a bizánci sereget: Erre Bölcs Leó bizánci császár küldöttséget menesztett a magyarokhoz,

hogy támadják hátba Simeon cárt. Ez meg is történt. Érdekes ebben a történetben az, hogy a forrás külön megemlíti, Bölcs Leó emberei két magyar fejedelemmel tárgyaltak. Az egyik maga Árpád volt, közvetlenül a honfoglalást megelőzően, a másik valószínűleg Kurszán. A szövetséget megkötötték, a magyarok betörték Bulgáriába, maga a bolgár uralkodó alig tudott Szilisztra várába bemene-külni. Ez volt az első bizánci-magyar együttműködés. A későbbiekben változik a helyzet, a Kárpát-medencében megtelepedett magyarok több hadjáratot indítanak a bizánciak ellen. 934-ben a nemrég még halálos ellenség besenyőkkel fognak össze, és zsákmányolnak Bizáncban. A magyarok több alkalommal, 943-ban, majd 948-ban jelentős sikereket érnek el, és a bizánci udvar csak jelentős évi adó ellenében tud békét kötni. Ez így megy addig, amíg be nem következik a krach Augsburgban. Utána Bőrbanszületett Konstantin, aki egyébként fogadja a magyar fejedelm-fit, Tarhost, megkereszteli őt, Bulcsút és Gyulát. Jó érzékkel látta, hogy a magyarok kutyaszorítóba kerültek, ráadásul akkor alakul ki a Német-Római Császárság, Bizánc virágkorát éli, úgyhogy Konstantinus visszautasítja az adófizetést. Ekkor indulnak meg a magyarok, hogy másra tanítsák őket, de nem járnak sikerrel. Ehhez fűződik az a Botond legenda...

Akkoriban kerül Erdélybe az első térítőpüspök, Hieroteusz?

Igen, 952-ben Bizáncba megy a második leghatalmasabb magyar úr, Gyula, akit szintén megkeresztelnek Bizáncban, s patrícus rangot nyer ezáltal. Vele ad Bőrbanszületett Konstantin egy Hieroteusz nevű térítőpüspököt, aki vele jön Magyarországra, Sajnos keveset tudunk róla. Egy pecsétje előkerült, de nem Erdélyben, hanem Szávaszentdemeteren. Az nem bizonyított, hogy Saroltot, Géza későbbi feleségét ő keresztelte meg. Azt viszont biztosan tudjuk, hogy 972 után nyugatról érkeznek térítők, Sankt Gallenből, Géza és családja mellett ötezer embert keresztelnek meg. Az ő nevükhöz fűződnek va-

lószerűleg azoknak az egyházaknak, templomoknak az építése, amelyek a Szent Gál titulust hordják. Az, hogy Hieroteusz térített-e egyáltalán Erdélyben, arról pontos adataink nincsenek. Az biztos, hogy Gyulafehérváron, a mai székesegyház helyén, nagyon korai magyar települést regisztráltak. A 9. századból bolgár temetőt találtak. Nem véletlen, hogy 1918-ig Gyulafehérvár román neve Bálgrad lett, hiszen az volt a szláv neve is. Amikor a románok bejönnek a 12.-13. században, ott még erős szlávság él. De a székesegyház közvetlen szomszédságában honfoglalás kori magyar sírok is vannak, tehát nagyon korai magyar központot feltételezhetünk ott, már a 10. században is.

Amikor viszont létrejött a Német-Római császárság és Bizánc között – házasság révén – a szövetség, a magyarok harapófogóba kerültek a két birodalom között. Dönteniük kellett. Az kevésbé ismert, hogy már Taksony fejedelem tapogatózott nem Bizánc, hanem Róma irányába. Tudtommal már ő kért volna a pápától térítőpüspököt.

Igen, állítólag XII. János pápához fordult Taksony, azzal a kéréssel, hogy küldjön térítőket Magyarországra. Ez az aktus már Augsburg után van. A pápa állítólag egy Zakheus nevű térítőt küld, de I. Ottó császár megghusítja ezt a kísérletet. Azért mondom mindezt feltételes módban, mert az erről tudósító forrás kétes értékű. Ha nem is teljesen igaz, de valószínűsíthető ez a feltevés. Az viszont nyilvánvaló, hogy miért a nyugati egyházhoz fordulnak, hiszen nem a bizánciaktól szenvedtek vereséget, hanem a németektől. Amikor Ottó fia a bizánci hercegnőt feleségül vette, Magyarország valóban harapófogóba került. Ne feledjük, Bizánc virágkora esik erre az időszakra. És hatalma teljében volt az éppen csak létrejött Német-Római Birodalom is. Azt észrevette már Taksony is – de különösen Géza –, hogy nem szabad többet kísérletezni katonai konfliktusokkal. Taksony is, majd főleg Géza földadja az Enns és a Lajta folyók közötti területet az oda benyomuló frank-német és bajor lakosságnak,

Látták, hogy azokat a tárgyakat tisztelik a keresztények, hisznek abban, hogy segít az emberen, azt vélték, afféle amulettek, gondolták, ártani nem árthat, azokat is tegyük a farkasfog mellé

Fodor István
régész

FOTÓ: BÉRES ATTILA

azt a gyepűelvét, amit nem telepítettek be, csak a gyepűőreik tartózkodtak ott. Tehát engedményeket tesznek az erős nyugati szövetségesnek.

Géza részéről fontos lépés volt az, amikor létrejött a bizánci-német paktum, hogy üzent a császárnak: úgymond, hajlandó kötélnek állni, s Ottó ekkor küldi az első hittérítőket Magyarországra.

Mai ismereteink szerint Géza 970 körül, Taksony nagyfejedelem

halála után került trónra. Az ő politikája döntő jelentőségű volt az ország és a nép későbbi sorsára nézve. Aztán „nem volt neki jó sajtója” a történelemben, mert...

...Szent István későbbi kultusza elhomályosította az ő érdemeit...

Persze, hiszen Géza mondott olyat: ő megengedheti magának, hogy több istennek is áldozzon, meg a feleségének se volt jó híre az utókor számára. De döntő jelentő-

ségű figura volt. Trónra lépése után nem sokkal, határozottan és keményen nem csak üzenetet küldött a pápához és a császárhoz, hanem küldöttséget is Ottó udvarába. Ennek a diplomáciai kapcsolatfelvételnek lesz a következménye a sankt galleni térítőpapok Magyarországra küldése, több hullámban is Esztergomba. Ami nagyon lényeges, hogy Géza tíz előkelő magyar urat küld a birodalmi gyűlésre, ahol békeajánlattal, jószomszédi ajánlattal és Magyarország keresztény hitre térítési ajánlatával fordulnak Ottóhoz. Ez rendkívül jelentős, hisz a harapófogóba való kerülésből kiszabadítja Magyarországot. A népesség, amelyik már a honfoglaláskor is földműves volt, falutelepülések százait hozta létre. Kialakulnak azok az előbb nemzeti, később ispáni központok, amelyek Magyarország adminisztratív területi egységei lesznek, világi, majd egyházi területi egységei, ahol a falvak már egységesen adóznak. Géza világosan látja, hogy ez az a gazdálkodási forma, ami közel áll a nyugati szomszédok gazdálkodásához. Világosan látja, itt egy törésvonal van, s ez a gazdálkodási forma segíti az országot a továbblépéshez. Leszámol a régi törzsi arisztokráciával, megszűnnek a lovastemetkezések, megszűnnek a gazdag sírok. Ezzel megveti a magyar állam alapját.

Géza tíz előkelő magyar urat küld a birodalmi gyűlésre, ahol békeajánlattal, jószomszédi ajánlattal és Magyarország keresztény hitre térítési ajánlatával fordulnak Ottóhoz

Mennyire helytálló az a megállapítás, hogy azzal, hogy nem ő ment személyesen a császár színe elé a birodalmi gyűlésre, hanem tíz hű emberét küldte követségbe, mialatt Ottó többi vazallusa, a dánok, a csehek stb. személyesen jelentek meg a „csúcstalálkozón”, ez az ő függetlenségének az érzékeltetése, bizonyítása volt?

Ennek az volt a következménye, hogy a magyar egyházi szervezet közvetlenül Rómától függött, nem a Német Birodalomtól. A többiek mind a Német-Római Császárság egyházi szervezetébe épültek be. Magyarország nem. A magyar egyházi szervezet önállóan alakul ki, és önállóvá fejlődik. Magyarország területén csak a pápa fennhatósága érvényesül. Ennek nagy jelentősége volt a következő századokban is.

Kolozsvár, az ifjúsági főváros

Nehéz lesz idén úgy járni-kelni Kolozsváron, hogy ne ütközzünk valamilyen, fiatalokkal kapcsolatos találkozóba, fesztiválba, konferenciába. A lassan egy hónapja zajló Kolozsvár 2015 Európai Ifjúsági Főváros projekt indulása ugyan döcögős volt a magyar közösség számára, de a szervezők bizakodók, a tervek heurisztikusak. Kustán Magyar Attila az önkormányzattal közösen munkálkodó civilek, a SHARE Föderáció magyar alelnökét, BORZÁSI SAROLTÁT kérdezte.

A hollandiai Rotterdam, az olaszországi Torino, a belgiumi Antwerpen, a portugáliai Braga, a szlovéniai Maribor, és a görögországi Szaloniki után Kolozsváré a cím. Mit jelent ez a városnak?

Tudni kell, hogy az Európai Ifjúsági Fórum ítélte meg, hogy 2015-ben, hetedik győztesként egész éven át viselhetjük a címet. A pályázatunk az egymás közti megosztás – a mi generációnk által sokat használt „sharing” kifejezés – gondolatára épült, arra, hogy ezt az interneten használatos szót a közösség életére is kiterjesztjük. A címért azért indulhattunk eséllyel, mert a városnak korábban is gazdag ifjúsági élete volt, emellett számított a Kolozsvárra jellemző multikulturalitás, és feltételezem, hogy a jól felépített koncepció, a sok csatlakozó ifjúsági civil szervezet hozzájárult a sikerhez.

Majdnem egy hónap eltelt már az évből, és a honlap naptárából látni, hogy már január is tele volt programokkal. Hogyan épül fel az év, milyen lesz a projekt intenzitása?

Szilveszterkor egy koncerttel indítottunk a dán The Asteroid Galaxy Tour együttesel, ezt követően pedig az ifjúsági szervezetek megkezdték a saját programjaikat, a KMDSZ például megtartotta a téli majálisát. Májusban kezdődik a fesztivál-szezon, akik pedig évközben sporteseményen akarnak részt venni, ők is megtalálják a számításukat. Több

Borzási Sarolta, a SHARE Föderáció egyik alelnöke

mint száz szakmai konferenciára lehet számítani, ami pedig magyar szempontból fontos, az az első ízben határon túl megszervezett Országos Tudományos Diákköri Konferencia, áprilisban. A kárpát-medencei Magyar Ifjúsági Konferencia ülése is itt zajlik egy hónappal később, az év vége felé pedig a Visegrádi Négyek ifjúsági találkozózt szerveznek Kolozsváron. Január végén találkozunk a magyar ifjúsági szervezetekkel, valamint magyar állami szervekkel, így a főkonzulátus és az Emberi Erőforrások Minisztériumának képviselőivel, hogy mindenki jobban belelendüljön a feladatokba. Az igazi élet persze tavasszal indul majd. Nem az a célunk, hogy újra feltaláljuk a spanyolviaszt, hanem az eddig is létező erős ifjúsági közösségeket akarjuk tovább erősíteni, a projektek ezért hosszútávon fenntartható eredményekre számítanak, például hálózatok kiépítésére.

Ez a közvetlen hálózatépítés. Emellett arra számítotok, hogy az

egymás programjaira eljáró fiatalok idővel maguk építik ki a kapcsolataikat?

Egyházi és középiskolai vonalon ez már elkezdődött, és mi is segítünk, például a Madárles megjelentetésével, amely a magyar vonatkozású programokat szórja szét a kolozsvári háztartásokba, az Igen, tessék! mozgalom segítségével.

A projekt román, magyar, angol, német és francia nyelven zajlik. A magyar résszel – de nem csak – már adódtak problémák. A szilveszteri eseményen elfeledtek a többnyelvűségről, a SHARE Föderáció által kialakított logóról lemaradt a románon kívüli összes nyelv, amiért magyar ifjúsági szervezetek közleményben tiltakoztak, és mint a szervezet alelnöke, te is értetlenül álltál a történetek előtt. Később Emil Boc polgármester magára vállalta a felelősséget, és azt ígérte, egy hónapon belül (február közepéig) lecserélik az óriásbannert, amely a város szé-

Nem tudunk leülni kávézni minden városközi főosztály-alkalmazzal, hogy mit jelent nekünk a többnyelvűség

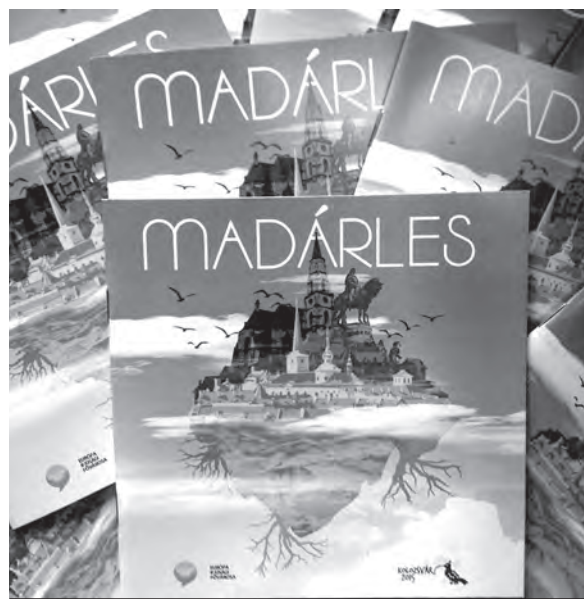
lén áll, s a többnyelvűség gyakorlatba ültetését és a multikulturalizmus fontosságát hangsúlyozó kézikönyvet készített az érintettek számára. Egy másik projektben is balul sültnek el a dolgok, a kolozsvári buszok ablakaira felragasztandó írók idézetei között nem találtunk magyar írókat, később kiderült, hogy ez nem a román fél mulasztása vagy ellenkezése, hanem technikai okai vannak.

Nagyon sok mindent kell megatnunk az év során. A magyar szervezetek és ötletek szempontjából végig nyitott volt a román fél, miután a többnyelvűséget is felvállalták, kezdtek kialakulni a partnerségek. A magyar nyelv tekintetében nem volt probléma ilyen szempontból, hiszen akkora a magyar közösség, hogy volt kivel együttműködni, de idővel derült ki, hogy komoly kihívások elé nézünk. Régóta beszélünk többnyelvűségről, de amikor arra kerül sor, hogy egy adott felületen hogyan jelenjen meg a szöveg, és minden nyelven időben megkapjuk azt, akkor problémák adódnak, ehhez pedig nem vagyunk hozzászokva. Az önkormányzatnál már nagyobb kihívásokkal szembesülünk: ez egy közintézmény, ahol nehezebb mentalitást változtatni, a szilveszteri esemény pedig el is csúszott náluk. Igyekszünk figyelni arra, hogy minden megjelenő anyag többnyelvű legyen a jövőben, de vannak technikai nehézségek. Az a meggyőződésem és személyes élményem egyébként, hogy ez a folyamat mentalitásváltó.

Az ifjúsági szervezeteknél már érződik ez: nem zárkóztak el már az elején sem, de most kezdik jobban érezni a helyzetünket. Mint említettem, az önkormányzatnál más a helyzet, nem tudunk leülni kávézni minden főosztály-alkalmazottal, hogy mit jelent nekünk a többnyelvűség. Mindig elmondom a román kollégáknak: nyugodtan hangoztathatják, hogy párhuzamos világban élünk, de a párhuzam egyik felét ők képviselik.

Végtelen optimizmus olvasható ki a honlapon felvázolt várt eredményekből. Azt írtátok többek között, hogy a remények szerint ötödével növekszik majd a turisták aránya, a harmincöt éven aluli lakosság nyolcvan százaléka részt vesz legalább egy rendezvényen, a teljes lakosság fele úgyszintén. Ezek reális elképzelések?

Vegyük sorra. Elsősorban a magyar közösséget érintő részleteket. Nagyjából 12-15 ezer magyar egyetemista él Kolozsváron, ebből ötezer a Kolozsvári Magyar Diákszövetség tagja, és még csak a tanév felénél tartunk. Ezen felül magyar rendezvényeken annyian vesznek részt, hogy látszik, a diákság nyolcvan százaléka jelen van valamilyen szórakoztató eseményen, konferencián, a középiskolások esetén a diáktanácsok és az intézmények saját rendezvényei szintén megszólítanak egy korcsoportot. A nehézség akkor adódik, amikor valaki kikerül a formális oktatási intézményből, de egyrészt a fesztiválok, másrészt az ifjúsági

A Madárlesben népszerűsítik a magyar programokat

szervezetek fenn tudják tartani az érdeklődésüket. A várt eredmények közt szerepel az ifjúsági életre szánt önkormányzati büdzsé emelése is: a város 2014-ben duplázott 2013-hoz képest, idén szintén dupláztak a tavalyi összeghez képest, így jövőre újabb emeléssel számolunk. A turisták számának emelkedéséhez nemzetközi konferenciák szervezésével járunk hozzá, kétezer önkéntes bevonása pedig szintén nem okoz problémát, ha azt vesszük figyelembe, hogy tavaly csak a magyar szervezeteknél 800-1000 ember segítette a munkát.

Célotok egy magyar ifjúsági központ létrehozása is az idén. Erre miért van szükség?

Fontos egy olyan infrastruktúra, ami biztonságot adhat a helyi ifjúsági szervezeteknek, mert ez az a pont, amire soha nem jut levegő, nem tud prioritás lenni, és folyamatos problémát jelent. Szükség van egy helyre, ahol a különböző szervezetek találkozhatnak, ahová a fiatalok bármikor bemehetnek.

Előreszad a kérdés, de fontos: mi lesz 2015. december 31. után, amikor véget ér a projekt?

Mint mondtam, nem találjuk fel újra a spanyolviaszt, így amit tovább építünk az idén, azt fenn kell tartani a továbbiakban – remélhetőleg már egy új ifjúsági központból.

Emil Boc a szilveszteri start idején. Technikai nyelvű?

Hrabali mesék fehérben, barnában

Elkényeztette a közönséget a Nagyvárad Szigligeti Színház. Egyik este Hrabal, másik este Euripidész. Egyik este stúdióelőadás, másik este táncprodukció. Különböző stílus és műfaj, különböző tartalom és hatás. A két előadás közös nevezője: nagyszemű színház. SIMON JUDIT a bábszínházban látta A hetedik lépcsőfokot, míg az új stúdióteremben az Elektrát.

Olyan színház A hetedik lépcsőfok, amelyben összefonódik Bohumil Hrabal világa a miénkkel, a kisemberek szemszögéből látszik az élet jó és rossz oldala. A fiatal játékmesternek, akár a cseh szerző Pipin bácsijának, mindenről eszébe jut valami. S nehogy valaki kételkedjen abban, hogy ebből a játékból kimaradhat: háromszéki tájszólással meséli a történeteit. Az előadásban keverednek a hrabali szövegek a

dramaturg megírta replikákkal. Az alkotók – a dramaturg, a rendező, a színészek – magukon szűrnek át a szövegeket. Ebben az előadásban semmi sem szokványos: sem a fehér párnák és paplanok alkotta színpadkép, sem az, hogy a szereplők – nők

és férfiak egyaránt – fehér ingben és alsónadrágban játszanak. A meghatározás szerint a fehér nem szín, de minden színt képes befogadni. A játék és a szövegek nyomán színek kavalkádja jelenik meg a színpadon. Nincs lineáris történet, „csak” törté-

FOTÓK: SZIGLIGETI SZÍNHÁZ

Elektra a táncszínházban

Euripidész Elektrája a szenvedélyek, a bosszú tragédiája. Egy nő, aki megtagadja nőiségét, feláldozza a gyűlölet oltárán. Györfi Csaba előadásában minden mulandó, csak a szenvedély örök. A nézők egy mélyített teret ülnek körül, a gyilkos szenvedélyek katlanát, amelybe egy csövön, talán csatornanyíláson érkeznek a szereplők.

Az irodalomtörténészek szerint Euripidész nem dönti el, hogy jogos-e vagy sem a véres bosszú. A nagyváradiak előadása szerint értelmetlen. Mert nem megtisztulást, nem megnyugvást, hanem újabb szenvedést, a lélek békétlenségét viszi tovább.

Izgalmas előadás, melyben semmi sem maradandó, csak a szenvedély, a bosszúvágy. Ezt az örökkévalóságot egy eleven teknősbéka

Semmi sincs túlbeszélve, de mindent elmond a sötét emberi érzelmekről

Új váradi játéktérben zajlott az előadás

jeleníti meg. Nagy merészség, de nem ez az egyetlen. Nő táncolja (Iván Enikő Kitty) az aggastyán szerepét, a vén bölcsőt, aki megjósolja,

de meg nem akadályozza a pusztulást. Képtelen rá, de mintha nem is akarná igazán. Ez a sors, melynek be kell teljesülnie.

Az előadás kezdetén a színpadon gyilkolják meg Agamemnont (Szőnyi József). Klütaimnésztra (Szabó Enikő Ágnes) a felesége, a hatalomra vágyó királyné és szeretője a következő király Aigisztoz (Brugós Sándor Csaba). Oresztész (Rácz Lajos Levente), a fia elmenekül, Elektra (Timár Tímea) marad, a dereka köré csavarja a gyilkos kötetlet, mint a ciliciumot, hogy emlékeztesse anyja bűnére. Oresztészt várja, a fiútestvérnek kell végrehajtani a bosszút.

A kar mint őrség jelenik meg, mindenki szolgálja az új királyt, akár a régít, aki legidősebb leányát áldozta fel, hogy övé lehessen a trón. Ezt nem

A főszerepben:
Dobos Imre

**Remek
érzéssel
elegyítette
a groteszket
a szürreális-
sal és néha
az abszurd-
dal, pontos-
san, bizton-
ságos kézzel
építette
az előadást,
minden
jelenetre
figyelt,
minden
megkezdett
gondolatot
kifejtett**

netek vannak. Emberek, mulatságok vagy szomorúak, néha pajzánok, máskor drámaiak. Kisemberek élete a születéstől a halálig, a történelem eseményeinek sűrűjében.

A gyermek anyatej helyett sört iszik, mi mást is ihatna a hrabali mesékben. Jön a kamaszkor minden kínjával, keservével és örömeivel, kialakulnak a férfi-nő kapcsolatok, jönnek a kudarcok, a házasság, az öregség és a halál.

A kegyetlen diktátor egy édes fehér maci, a veszedelem, amit okoz, hatalmas fehér szörny, és kicsi diktátor halandzsázik, mert a diktátorok halandzsáznak, Hrabal csak tudja, megélte a náciizmust és kommunizmust, és tudjuk mi is, mert utóbbit mi is megtapasztaltuk.

Minden annyira vidám, csak néha egy pillanatra merevedik ki a kép és az valamiért torokszorító. Talán mert nagyon mély és komoly dolgokról van itt szó.

Az élet viszont mindig megy tovább, az emberekkel mindig történik valami jó is, élnek és túlélnek, és ameddig van sör és tudunk nevetni, addig élünk, addig a fehér befogadja a színeket és a „hetedik lépcsőfokon hűl legfinomabbra a sör” (B. Zs.). A kisember megtanulta, hogy örüljön az ételnek és itálnak, a szerelemnek, mert soha nem tudja, meddig tart ez az egész, mikor törik szét a hetedik lépcsőfok, az, ahol...

Egy pillanatra eltűnik a szürreális fehér, a háttérben megjelenik a reális, barna szoba, ahol az öreg meghal. A barna és a halál nem fogad be színeket. Aztán minden újra fehér. A rádióban híreket mondanak, éppen a párizsi terrortámadásról és a szolidaritásról beszélnek, a háttérben pedig ott táncol a nagy fehér szörny.

A rendező remek érzéssel elegyítette a groteszket a szürreálissal, néha az abszurdal, pontos kézzel építette az előadást, minden jelenetre figyelt, minden megkezdett gondo-

latot kifejtett. A nyolc színész játéka pedig fergeteges. Dobos Imre ismét bizonyította: rendkívüli, mindig megújulni képes művész, a remek Tóth Tünde humora ellenállhatatlan. Ababi Csilla, Gajai Ágnes, Hunyadi István, Kocsis Gyula, Pitz Melinda mindannyian szellemes, könnyed, őszinte játékkal varázsolták el nézőket. Keresztes Ágnes tehetséges egyetemi hallgató nagyszerűen oldotta meg a rendező bonyolult partitúráját, az alig érzékelhető hibák a tapasztalat hiányának róhatók fel. Bödök Zsigmond is egyetemi hallgató, ő is tehetségével és szép orgánusával keltette fel a figyelmet.

Olyan játék *A hetedik lépcsőfok*, amelyből nem lehet kimaradni, de nem is érdemes.

Nagyvárad Szigligeti Társulat

A hetedik lépcsőfok

Hrabali-mesék

Rendező: Balogh Attila
Dramaturg: Benedek Zsolt
Díszlet: Golicza Előd
Jelmez: Hotykai Evelin

beszélve, de mindent elmond a sötét emberi érzelmekről. Nem ment fel és nem is ítél Györfi előadása, csak elmondja, mennyire nem vezet sehová. Teszi ezt izgalmas koreográfiával, remek táncosokkal. A szereplők ugyanis arcukkal éppoly kifejezően alakítanak, mint testükkel, mozdulataikkal.

Ha ilyen a táncszínház, akkor én elkezdtem szeretni ezt a műfajt. Köszönet érte.

S. J.

bocsátja meg neki a felesége, aki másik lányát már képtelen szeretni.

Agamemnon második áldozata a tébolyító szenvedélyeknek.

A bosszú nyomán vér ömlik a katlanba, Elektra arca is véres, s bár a ciliciumot leveszi, a vezeklés elmaradhatatlan. A jövő a boldogtalanságé.

Hangok és csendek kísérik a nagyszerűen megkomponált moz-

gást. (Sajnálatos, hogy a szórólapon nem szerepel a zenei vezető neve, hogy dicsérni lehessen). A rendező-koreográfus úgy meséli el a történetet, úgy beszél a szenvedélyről, bosszúról, halálról, hogy annak is nyilvánvalók ezek, akik nem ismerik behatóan Euripidesz tragédiáját. Egyetlen főlsleges mozdulat nincs az előadásban, minden szimbólum olvasható, érthető. Semmi sincs túl-

Nagyvárad Táncegyüttes –
Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem

Elektra

mozgásszínházi előadás Euripidész tragédiája nyomán

Rendező-koreográfus: Györfi Csaba
Színpadkép, díszlet, jelmez: Márton Erika
Rendezőasszisztens: Szőke Zsuzsi

Nézésgyakorlatok

„A könyv egyetlen számba vehető erénye az őszinteség” – ezzel a kritikával indította útjára memoárkötetét Szilágyi Júlia, az *Álmatlan* könyvet. Mi más erénye lehetne egy visszaemlékezés-kötetnek? Lehetne például hosszú, részletes, titkok leleplezésére, beavatásra törekvő, a mindennapok aprólékos lajstroma, kényszeres napló. Ez a könnyű kis könyv következetesen tartózkodik mindentől. Finoman konstruált, esszenciális, megrendítően személyes és analitikusan távolságtartó szöveg. Nem a múltat adja a kezébe a kutakodónak, hanem perspektívát nyit a jelenre, jövőre annak, aki mégiscsak valahonnan hátulról nézne előre. Nézés-gyakorlatok sora kezdőknek és haladóknak.

Lehet-e az emlék őszinte? Vagy őszintétlen? Hiteles, valós? Vagy éppen hiteltelen? Az emlék, az emlék, tartalmát, referenciáját az emlékező, és az emlékezés gesztusa adja, amikor memoárt olvasunk, nem arra vagyunk kíváncsiak (vagy nem csak arra), hogy hogyan történt, ami történt, hanem arra, hogy milyen nyomot hagyott a múlt azon, akinek hatalmában áll azt felidézni. Az emlékek kiegészítik, vagy fölülírják egymást, viszonylag jól kibékíthetőek, összeegyeztethetőek, ahány emlékező, annyi múlt.

Szilágyi Júlia emlék-könyve nem ilyen. Megtalálja a múltban a megváltoztathatatlant, a jóvátehetetlent, és a megkerülhetetlent. Szelíden kegyetlen szövegek fűzére ez, az erdélyi holokauszthoz kötődő epizódok egy villanása. Helyzetrajzok, karakterrajzok, gesztustanulmányok. Miniatűrök, közeli. Kimetszi őket a nagy történetből, több perspektívából: az élet elejéről, gyermekhorizontból, és az élet végéről, az életet mérlegelő, újraélő szemszögéből is látni engedi. Naivitást és mélységet is nyer így az, ami felidézhető, a veszteség és a nosztalgia összeér. Ez teremti az őszinteséget: amit a nosztalgia negédesse, távolivá tesz, vagy éppen tisztává nemesít az itt kegyetlen, egész életre kiható gyermek-tapasztalatként adott. Amit pedig a veszteség, a tragédia elvett, leegyszerűsített és besötétített, az visszanyeri a részleteit, a színeit, dimenziót vált.

A kötet kolozsvári bemutatójának plakátja

Szilágyi Júlia megtalálja azokat a pillanato-kat, amelyek az emberek összekapcsolódását vagy éppen egymástól való el-távolodását, szembe-kerülését meg-határozzák

A reflexió és a reflexió reflexiója erősíti egymást, nem csak azért, mert a memoárról saját magát, a visszaemlékezőt is figyelni, írja, hanem azért, mert a konstruált múlt szövegeit más szövegkonstrukciók egészítik ki. A saját emlék sem saját emlék, és minden saját emlék, amit az ember egy álmatlan éjszakán levesz a polcra, elolvas, amit meghallgat és továbbmond, amivel valamilyen módon közösséget vállal, amit a kultúrájaként ismer el és használ. Ezeknek az összeéréseknek, összefonódásoknak a kötete az *Álmatlan* könyv, Szilágyi Júlia pedig megtalálja azokat a pillanatok, amelyek az emberek összekapcsolódását vagy éppen egymástól való eltávolodását, szembe-kerülését meghatározzák.

Ezek a pillanatok csak pillanatok. Nem többek, nem kevesebbek. Családi szóváltások-egyezkedések, alkuk, remények és reménytelenségek. Városi kapcsolatok, tovatűnő barátságok, hosszabb vagy rövidebb ideig tartó szolidaritás. Gyilkos kis párbeszéd a zsidómentesített buszon. Iskolai verekedés egy Petőfi-vers kapcsán. El-

kobzott esőkabát-kerékpár, régi és új gyermektulajdonossal. Hogyan rakhatók össze ezek a pillanatok? És kinek a feladata ez az összeillesztés? A jelenidő történelmesítése? A múlt konstrukciója? Szilágyi Júlia időt és teret enged az olvasónak, hogy ismerkedjen ezekkel a mozzanatokkal, nem tölti ki a hézagokat magyarázatokkal, következtetésekkel. Ahogy a szerkesztő, Balázs Imre József fogalmaz: nem ítélkezik. De eszközöket ad a döntésre, és nehezíti a kilépést ebből a világból, annyire elevenek, jelenlévők a rég eltűntek, eltüntetettek: apák, anyák, nagynénik, szomszédok, ismerősök és ismeretlenek. A szövegek kérdéseket szülnek, a családi-közösségi tabló megteremti az olvasó magányának a lehetőségét, esélyt, kényelmetlenségét. Álmatlan éjszakákhoz ad *Álmatlan* könyvet. Nem ringat, nem riogat.

SZILÁGYI JÚLIA: *Álmatlan* könyv, Korunk – Komp-Press, Kolozsvár 2014.

PARÁSZKA BORÓKA

Kolozsvári Állami Magyar Színház

Január 30-án, pénteken 19 órakor
nagyszínpad

Friedrich Dürrenmatt:

Az öreg hölgy látogatása

Rendező: Tompa Gábor

Február 4-én, szerdán 20 órakor
stúdióelőadás a nagyszínpadon

Roger Vitrac:

Viktor, avagy a gyermekuralom

Rendező: Silviu Purcărete

14+

Február 5-én, csütörtök este 8 órakor
stúdióterem

Liam Clancy, Mary Reich, Yolande Snaith,
Shahrokh Yadegari, Tompa Gábor:

Romok igaz menedék

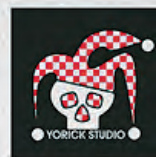
Rendező: Tompa Gábor

www.biletmaster.ro

TEATRUL MAGHIAR DE STAT
CSIKY GERGELY
ÁLLAMI MAGYAR SZÍNHÁZ
TIMIȘOARA / TEMESVÁR
2014 / 2015
www.tm-t.ro

Neil LaBute
VALAMI CSAJOK,
AVAGY EGYSZERÖT
NISTE FETE,
SAU CINCI-ÎN-UNU
Fordította / Traducerea: Nagy Imola

Rendező / Regia: B. Fülöp Erzsébet
Játsszák / Cu: Borbély B. Emília, Kinda Szilárd

A színdarab a budapesti THEATRUM MUNDI Színházi és Irodalmi Ügynökség közvetítésével kerül színre.

SPECTACOLUL SE JOACĂ ÎN LIMBA MAGHIARĂ. SE ASIGURĂ TRADUCERE ÎN LIMBA ROMÂNĂ.

16+

